F.568

1984 DEC 4

AZ ORVOSI KÖNYVTÁROS

1984

24.évf.

4

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI INFORMÁCIÓS INTÉZET ÉS KÖNYVTÁR BUDAPEST

CONTENTS AND SUMMARIES IN ENGLISH
СОДЕРЖАНИЕ И РЕЗЮМЕ НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ

ORVOSTUDOMÁNYI EGYETEM KÖNYVTÁRA PÉCS

A Z

O R V O S I K Ö N Y V T Á R O S

1984 24.évf. 4.szám

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI INFORMÁCIÓS
INTÉZET ÉS KÖNYVTÁR
B U D A P E S T

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság
Felelős szerkesztő:
Dr. Birtalan Győző
Szerkesztő:
Dr. Benda Mária
Szerkesztőség:
Országos Orvostudományi Információs
Intézet és Könyvtár
Budapest, VIII., Szentkirályi u. 21.
Tel: 343-788, 343-789

Számunk munkatársai:
ANTAL Zoltánné, a Debreceni Orvostudományi Egyetem Kenézy könyvtárának munkatársa, Debrecen; NOVÁK Zoltánné, a Szabolcs-Szatmár megyei JÓSA András Kórház orvosi könyvtárának vezetője, Nyiregyháza; Galina A. SZEROVA, a VNIIMI tud. főmunkatársa, Moszkva; KUREK Andrásné, a Veszprém megyei kórház orvosi könyvtárának vezetője, Veszprém; HORVÁTH Attiláné, a Bács-Kiskun megyei Kórház orvosi könyvtárának vezetője, Kecskemét; Dr. SZŐNYI Lászlóné, nyugdijas könyvtáros, Szeged.

HU ISSN 0030-6010

Felelős kiadó: Dr Birtalan Győző

Készült: az Országos Orvostudományi Információs Intézet
és Könyvtár Sokszorositó Osztályán
Felelős vezető: Selmeczi Nándor
Pld.szám: 300 B/5 Budapest, 1984.

A Z O R V O S I K Ö N Y V T Á R O S

Az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár

T á j é k o z t a t ó j a

1984. 24. évfolyam 4.szám

T a r t a l o m Oldal

K ö n y v t á r o s a i n k i r j á k

ANTAL Zoltánné: A tudománymetriáról. 3

NOVÁK Zoltánné: Néhány fogalom az információ iránti igények vizsgálatához. 14

K ü l f ö l d i k ö n y v t á r o s o k i r j á k

SZEROVA, Galina A.: A korszerü információrendszerek fejlődési tendenciái. 30

B e m u t a t j u k k ö n y v t á r a i n k a t

KUREK Andrásné: A Veszprém megyei alközpont uj könyvtáráról 37

T a n u l m á n y u t a k

HORVÁTH Attiláné: Tapasztalatok a prágai orvosi információs intézetben /1984.jun.18-23./ 42

K i t e k i n t é s

Néhány gondolat a szakkönyvtári munka értékeléséről. /Bogliolo, Domenico La valutazione d'efficacia e le biblioteche speciali, a Bollettino d'Informazioni, 1983,23, 1, 5-19 oldalán megjelent cikkének referátuma/ 50

K ö n y v i s m e r t e t é s

Nephrologia: a legujabb irodalom annotált bibliográfiája. Cardiovascularis betegségek: a legujabb irodalom annotált bibliográfiája. Tüdőbetegségek. Belgyógyászati megbetegedések és terhesség: a legujabb irodalom annotált bibliográfiája. Ism. SZŐNYI Lászlóné 63

K ö z l e m é n y e k - H i r e k 66

M E D I C A L L I B R A R I A N

Bulletin of the National Institute for Medical Information

1984 Vol. 24. No 4.

C O N T E N T S Page

O u r l i b r a r i a n s w r i t e

Katalin ANTAL: Some thoughts about scientometry. 3

Katalin NOVÁK: Some ideas regarding the examination of information-demands. 14

F o r e i g n l i b r a r i a n s w r i t e

Galina A.SZEROVA: Tendencies of the development of up-to-date information systems. 30

W e i n t r o d u c e o u r l i b r a r i e s

Klára KUREK: Ont the new library of the sub-center of Veszprém County. 37

S t u d y t o u r s

Johanna HORVÁTH: Expericences of a study-tour at the National Institute for Medical Information of Prague /18-23 June,1984./. 42

O u t l o o k

Some thoughts about the evaluation of reference - library work /Report on the article of Domenico Bogliolo " La valutazione d'efficacia e le biblioteche speciali" published on pages 5-19 of the Bollettino d'Informazioni, 1984/. Ref.: B.M.. 50

B o o k - r e v i e w

Nephrology: Annotated bibliography of the newest literature. Cardiovascular diseases: Annotated bibliography of the newest literature lung diseases. Medical diseases and pregnancy: annotated bibliography of the newest literature. Ref.: L.SZŐNYI. 63

М Е Д И Ц И Н С К И Й Б И Б Л И О Т Е К А Р Ь

Информационный бюллетень Центрального института медицинской информации

1984. год издания 24. № 4.

С о д е р ж а н и е Стр.

Б и б л и о т е к а р и п и ш у т

Каталин АНТАЛ: Некоторые мысли о наукометрии 3

Каталин НОВАК: Некоторые понятия к исследованию потребностей в информации ..... .14

З а р у б е ж н ы е б и б л и о т е к а р и п и ш у т

Галина А. СЕРОВА: Тенденции развития современных информационных систем 3о

П р е д с т а в л я е м н а ш и б и б л и о т е к и

Клара КУРЕК: О новой библиотеке больницы областного подцентра г. Веспрем ..... .37

Н а у ч н ы е к о м а н д и р о в к и

Иоанна ХОРВАТ: Опыт, приобретенный в пражском Институте медицинской информации (18-23 июня 1984 г.) ..... .42

И т о г и и з а д а ч и

Некоторые мысли об оценке работы спецбиблиотек/Bogliolo, Domenico La valutazione d'efficacia e le biblioteche speciali. Реферат статьи журнала Bollettino d'Informazioni, том 23, № I за 1983 г., с.5-19./ Реф. Мария БЕНДА 5о

Р е ц е н з и и

Нефрология: аннотированная библиография новейшей литературы. Кардиоваскулярные болезни: аннотированная библиография новейшей литературы. Болезни легких. Заболевания органов внутренней системы и беременность: аннотированная библиография новейшей литературы. Рец. СОНЬИ Ласлоне ..... .63

С о о б щ е н и я - Н о в о с т и ..... .66

Néhány gondolat a tudománymetriáról

/szakdolgozat/

ANTAL Zoltánné
Orvostudományi Egyetem Kenézy Könyvtára
Debrecen
Rektor: Dr. Karmazsin László

Kialakulása, történeti áttekintés

A tudománymetria /scientometrics, naukometrija/ elnevezés két szovjet tudóstól, V.V.Nalimovtól és Z.Z.Mulcsenkótól származik, akik 1969-ben megjelent könyvük ciméül választották. Az elnevezés megszületése sokáig tartott, hiszen az olyan fogalmak, mint az ökonometria és a szociometria már a 30-as évek óta használatosak, a biometria fogalma még régebbi. A bibliometria kifejezés Pritchard nevéhez fűződik /1969/, eszerint a bibliometria "matematikai és statisztikai módszerek könyvekre és más kommunikációs közegekre való alkalmazása".[2]

Nalimov meghatározása szerint tudománymetriának nevezzük "azokat a mennyiségi módszereket, amelyek az információs folyamatként értelmezett tudomány vizsgálatával foglalkoznak".[1]

Mivel a bibliometriai és a tudománymetriai módszerek rendkívül hasonlóak, sőt esetenként megegyeznek, így a gyakorlatban a két terület közötti határok gyakran elmosódnak. Célszerű tehát őket vizsgálódásuk tárgya és célja alapján megkülönböztetni:

A bibliometria a tárgyi dokumentumok /könyvek, folyóiratok stb/

ORVOSTUDOMÁNYI EGYETEM KÖNYVTÁRA PÉCS

vizsgálatával, a könyvtárak, gyüjtemények, szakirodalmi szolgáltatások müködésének elemzésével a szakirodalmi tájékoztatást kivánja javitani.

A tudománymetria a szakirodalmi információ keletkezésének, terjedésének és felhasználásának mennyiségi törvényszerüségeivel foglalkozik, vizsgálataival a tudományos kutatási tevékenység mechanizmusának jobb megértését szolgálja /Schubert/.[3]

Más megfogalmazásokban: a tudománymetria :

" a tudományos és technikai haladás mérésének tanulmányozása "/Brusilovsky/[3],

" a tudományos tevékenység, termelékenység és haladás mennyiségi értékelése és összehasonlitása " /Beck Mihály,KLTE/.[4]

A tudomány tudománya, mint önálló szakterület, nagyon lassan alakult ki azután, hogy Bernal "The Social Function of Science" c.müve megjelent 1939-ben, amelyet sokan fordulópontnak neveznek a tudománypolitikai elemzésben. Az 193o-6o-as években a tudomány méréséről csak elszórtan jelentek meg publikációk. A II. világháborut követően a gazdasági lehetőségek és anyagi erőforrások extenziv fejlesztését a tudományos kutatás extenziv fejlesztése kisérte. Egyre sürgetőbb volt az igény a tudományos kutatás termelékenységének és eredményességének értékelésére. Merton szerint két esemény gyorsitotta fel az ezen a területen folyó kutatásokat:

1. Az amerikai ISI, Garfield[4] vezetésével, beinditotta a SCI-t 1964-ben, amely kitünő nyersanyagot szolgáltatott, és szolgáltat ma is ezekhez a vizsgálatokhoz. Garfield ugy emlékezik vissza erre az eseményre, hogy az SCI létrehozásakor elsősorban csak a szakirodalmi információ-visszakeresésre gondolt, a hivatkozás-indexelést főképpen a tudományos szakirodalom kutatásának feltérképezésére kivánta felhasználni. Csak később döbbent rá, hogy milyen hatalmas lehetőségek rejlenek benne. A hivatkozáselemzés uj távlatokat nyitott a kortárs tudomány és a tudománytörténet vizsgálatában, utat nyitva egy uj tudományág, a tudománymetria kialakulásához.

2. Price könyvének megjelenése /Science Since Babylon,1961/, melynek a "Tudomány betegségei" c. fejezetében, az elmult 3oo év tudományos közleményeinek fejlődésmenete alapján, a tudomány növekedésére néhány matematikai modellt dolgozott ki. Ez a könyve, egy másikkal együtt /Little Science,Big Science,1963/[5], "a cikkek olyan sorozatát inditotta el, amely a folyóiratok, közlemények, szerzők és idézetek számlálásán alapuló számos különböző kvantitativ vizsgálatot tárt fel." Hamarosan létrejöttek a bibliometriai és scientometriai bibliográfiák és konferenciákat rendeztek ebben a témakörben.
Ugyancsak Price nevéhez fűződik egy fontos tanulmány megjelenése 1965-ben, "Network of Scientific Papers" /Tudományos dolgozatok hálózata", amelyben először kapcsolnak össze egy meghatározott tudományos modellt, a "nyers" adatokkal. Price munkái nagy hatással voltak a Szovjetunióban működő tudósokra is. Nalimov, Dobrov, és Mulcsenko révén a tudománymetria gyorsan fejlődő tudományággá vált.

Magyarországon nem sokkal a megjelenése után már tudtak Price könyvéről, az első utalásokat a társadalomtudományi irodalomban találhatjuk. Az első magyar vonatkozásu tudománymetriai cikkek azonban jóval később jelentek meg. Mivel módszerei sok mindenben hasonlitanak a természettudományos kutatás módszereihez, első müvelői is a természettudományok területeiről származnak. Magyar részről: Bujdosó Ernő, Braun Tibor, Ruff Imre, Schubert András.[6,3]

Fontos lépés volt a tudománymetria történetében, amikor az USA-ban 1972-ben a National Science Board kiadta a Science Indicatorst, amely 2 évenként jelenik meg és nagy mennyiségü statisztikai információt ad. Célja, hogy az USA-ban folyó tudományos kutatásokról számszerü képet adjon, és ezeknek az adatoknak a segitségével a tudomány "egészségi állapot"-ára vonatkozóan előrejelzéseket lehessen tenni. Kimutatták, hogy a Science Indicators első megjelenését követően az alapkutatásokra forditott összeget 5o millió dollárral növelték az USA-ban.[4]

Tudománymetriával foglalkozó cikkek számos folyóiratban jelennek meg /Nature,Science,Journal of Documentation,Current Contents,TMT, Magyar Tudomány stb./.
Van azonban egy saját folyóirata is, a Scientometrics, mely 1978-ban indult az Akadémiai Kiadó és az Elsevier közös kiadásában. Szerkesztőbizottsági tagjai között található Beck Mihály, Price, Dobrov, Garfield stb.

Mire jó a tudománymetria?

Price már az 5o-es években igen érdekes gondolatra utott:[5] kimutatta, hogy a tudomány fejlődési rátája lényegesen meghaladja a népesség, a társadalmi összetermék, a kutatók számának növekedését, elkövetkezik tehát az az idő, amikor a tudományba betáplálandó tényezőket a társadalom már nem tudja biztositani. A tudomány fejlődési folyamata megváltozik, az exponencális fejlődést a logisztikus váltja fel. Ugy tünik, ez a folyamat már elkezdődött. A kutatáshoz szükséges anyagi ráforditások összegének csökkenésével egyre égetőbb a szükség az erők és lehetőségek jobb koncentrációját biztositó stratégia kidolgozására, a tudományos teljesitmény objektiv értékelésére. A tudománymetria feladata olyan mutatószámok kidolgozása, amelyeknek elemzésével, a kutatási tevékenység mechanizmusának megismerésével és értékelésével jelentős szerepet játszhat a kutatás irányitásában, másrészt a kutatói társadalom elé mintegy tükröt tartva, befolyásolhatja a további tevékenység irányait.

A tudományt különféle modellek alapján lehet vizsgálni /gazdasági, politikai, demográfiai, szociológiai stb./, amelyekkel a tudománytan különféle ágai foglalkoznak. A tudománymetria mint a tudománytan egyik ága, a tudományt, mint információs rendszert vizsgálja. A tudományt időben fejlődő folyamatnak tekinti, s mint ilyet, mennyiségi vizsgálatnak veti alá.

A tudomány müködési mechanizmusát[7] vizsgálva a kutatók számszerüsiteni tudják mindazt, ami a tudomány gépezetébe betáplálásra kerül és azt is, ami termékként kijön.
Leegyszerüsitve:

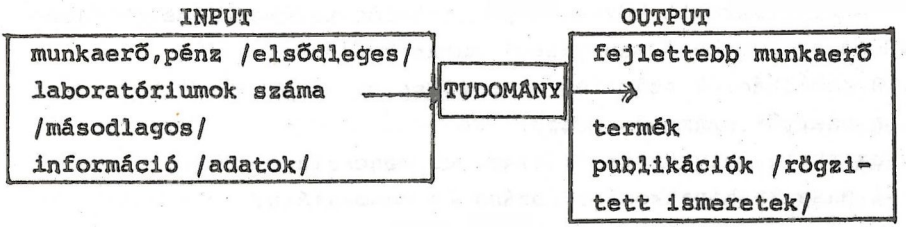

Az eddigi tudománymetriai kutatások főként az output-ra koncentrálódtak. Mindkét oldal paraméterei bővithetők, és nemcsak mennyiségi, hanem minőségi jellemzőket is hozzá lehet rendelni /pl. a munkaerő nyelvtudása, a közlemények megjelenési helye, a szerzők száma, a publikációk földrajzi eloszlása stb./. A fejlődés fogalmát az egyes tényezőknek az idő függvényében való változásaként foghatjuk fel. A növekedés ütemének jellemzésére általában a kétszereződési időt használják. /Az az időtartam, amely alatt a tudományos szakirodalom kétszeresére nő, feltéve, hogy a növekedési ütem állandó./

Tudománymetriai mutatószámok[3]

A tudományos kutatási tevékenység jellemzésére a tudományos információ keletkezésének, terjedésének és felhasználásának számszerüsithető adataival adhatunk választ. Az ilyen vizsgálatok alapegységei mindenekelőtt a tudományos közlemények, publikációk, módszerei pedig a valószinüségszámitási és a matematikai statisztika, amelyek megkövetelik, hogy a következtetések elegendő számu alapegység /publikáció/ adataira támaszkodjanak. Ezért egy kutató tudományos tevékenységét ritkábban elemzik, a következtetéseket valamilyen kutatói közösség pbulikációira vonatkoztatják.

Ilyen közösségek lehetnek:
- kutatócsoportok, intézmények
- testületek, társaságok
- országok, országcsoportok
- kutatási témák, szakterületek.

A kiválasztott közösség publikációs tevékenységének elemzésére a következő mennyiségi mutatókat használják:
1. A publikációk száma és megoszlása
2. a szerzők száma és megoszlása
3. az aktiv hivatkozások száma és megoszlása
4. a passziv hivatkozások száma és megoszlása.

Ezekhez a mennyiségi mutatókhoz természetesen minőségi paramétereket is hozzá lehet rendelni.

1. A publikációk száma és megoszlása

A publikációk száma alkotóeleme csaknem minden tudománymetriai mutatószámrendszernek az elemzés bármely szintjén, mert azokat információhordozóknak tekintjük. Price szerint a "kutató legfőbb végcélja a tanulmány, amelyet publikál"[5]. Felmerül általában a kérdés, hogy mit tekintünk publikációnak? Tágabb értelmezésben minden dokumentált tudományos közlés, szükebb értelemben csak a tudomány hivatalos, nyilvános és szakmailag ellenőrzött közlési csatornáiban megjelent publikációkat tekintik annak. A publikációk megoszlását számtalan szempont szerint lehet vizsgálni: a megjelenés helye, ideje, a publikáció tipusa, szakterülete stb. szerint. Ezenkivül el lehet végezni a publikációk tartalmának formális elemzését, nyelvezetének statisztikai elemzését, aminek segitségével pl. a szakmai zsargon kialakulását követhetjük nyomon egy tudományágban. A szakmai zsargon megkönnyiti az információcserét az egyes tudományterületeken belül, de nehezíti a határtudományokkal. Ily módon azt is elemezhetjük, hogy egyes tudományos módszerek hogyan hatolnak be más tudományterületekre. Lehet továbbá elemezni a tudományos folyóiratokat, mint a kapcsolattartás csatornáit, igy képet nyerhetünk a tudományos kutatási területek belső logikai szerekezetéről, a tudomány fejlesztésére forditott erőfeszitésekről országos és nemzetközi viszonylatban stb.

A tudományos publikációk számának mérése más mennyiségi és minőségi mutatókkal együtt megbizható adatokat szolgáltat nagyobb csoportok, országok kutatási tevékenységének összehasonlitó vizsgálatához.
Tudományos kutatók minősitése a publikációk számának és hivatkozottságának elemzésével.

2. A szerzők száma és megoszlása

Napjainkban egy publikáció általában nem egy, hanem több szerző közös munkája, ezért felmerül a kérdés, hogyan rendeljük a cikkeket az egyes társszerzőkhöz. Erre több lehetőség van:

- minden szerző teljes értékü
- csak az első szerző számit
- minden társszerző a publikáció tört részét kapja egyenlően, vagy meghatározott kulcs szerint felosztva.

A szerzők megoszlását is különböző szempontok szerint lehet elemezni: nemzetiség, szakterület, kor, termelékenység stb. szerint. Elemzésükkel következtetéseket vonhatunk le egyes országok tudományos tevékenységére, különböző országok tudományos tevékenységének összehasonlitására, földrajzi megoszlásuk szerint a tudományos potenciál világtérképére.

3. Az aktiv hivatkozások száma és megoszlása

Azokat a hivatkozásokat, amelyekkel a szerző mások müveire utal, aktiv hivatkozásoknak nevezzük. Vizsgálatuk csakugy, mint az idézetelemzés, igen elterjedt az SCI megjelenése óta. Nalimov[1] a tudományos hivatkozások rendszerét különleges kódnyelvnek tekinti, amely lehetővé teszi a tömör, ismétlésektől mentes tanulmányok irását. A bibliográfiai hivatkozások tükrözik azt a szellemi légkört, amelyben a publikáció keletkezett. Egy érdekes kisérlete szerint, egy számára egzotikus /japán,magyar/ nyelven irt cikkről nagy vonalakban megérthetjük, hogy miről szól, ha az irodalmi hivatkozásokat elemezzük és találunk közte ismert neveket, vagy publikációkat.

A hivatkozott publikációk megjelenési csatorna, szakterület, kor szerinti megoszlása a vizsgált közösség tudományos érdeklődésének jellemző képét tükrözi. Vizsgálatával nemcsak egy tudományos eredmény előzményeit térképezhetjük fel, hanem egy adott szakterület elavulási sebességét is nyomon követhetjük. A szerzőkre való hivatkozások elemzésekor egyes országok részvételének hatékonyságát mérhetik a világ tudományos információinak áramlásában.

4. A passziv hivatkozások száma és megoszlása

A passziv hivatkozás más publikációknak a szóban forgó munkára való hivatkozása. Vizsgálatukkal egy tudományos eredmény tudományos hatását elemezhetjük. A passziv hivatkozáselemzés napjainkban az egyik legnépszerűbb módszer, egyrészt az SCI-nek köszönhetően, másrészt a publikációk számlálásának mennyiségi szemléletét minőségi elemekkel gazdagithatja. Becsléseket tehetünk például egy kutatási eredmény élettartamára vonatkozóan vagy nemzetközi összehasonlító vizsgálatokat végezhetünk az egyes országok közötti hivatkozási kapcsolatok elemzésére. Az elemzésnél felmerülő problémák nagyrészt az adatbázis esetleges torzitásából erednek, előnye mégis az objektivitás. Sok vitát kavart már a hivatkozáselemzések megbizhatósága az önhivatkozások, a negativ hivatkozások stb. miatt. A módszert széles körben alkalmazzák egy-egy kutató vagy tudományos kollektiva hatékonyságának elemzésére.

A szerzők, publikációk és hivatkozások tehát a tudománymetriai elemzések elsődleges változói. Az elemzések e változók valamelyikét, de általában több változót figyelembe véve vizsgálják a tudományos tevékenységet. Igy publikáció/szerző, aktiv hivatkozás/szerző passziv hivatkozás/publikáció stb. Vannak azonban más, matematikai modelleken alapuló mutatószámok is: ilyen a Garfield által alkotott "impact factor"/1972/, amely 1 folyóirat egy átlagos cikke hivatkozottságának mérőszáma. Kiszámitása: az előző 2 év alatt megjelent cikkekre a vizsgált évben kapott hivatkozások számát osztjuk a két év alatt megjelent cikkek számával.

Általában az összes hivatkozások kb. 20 %-a. kétévesnél nem régebbi közleményekre vonatkozik. A J. Citation Reports évente közli a SCI folyóiratanak impact factor-át.

Irodalom

1. Nalimov,V.V.,Mulcsenko, Z.M., Tudománymetria. Akadémiai Kiadó, Budapest, 198o.
2. Pritchard,A., Statistical Bibliography or Bibliometrics? J.Doc. 1969,25,348.
3. Schubert, A., Glanzel,W.,Braun,T., Tudománymetriai mutatószámok 32 ország természettudományos alapkutatásának összehasonlitó elemzéséhez 1976-198o. MTAK, Budapest,1983.
4. Garfield,E.,Scientometrics Comes of Age. Current Contents. 1979,22,46.5.Magyarul: A tudománymetria nagykoruvá válása. In: Braun,T.,Bujdosó,E.,Ruff,I., A tudomány, mint a mérés tárgya. MTAK,Budapest,1981. 13.
5. Price,D.D.S.,Kis tudomány, nagy tudomány. Akadémiai Kiadó, Budapest,1979.
6. Braun,T.,Bujdosó,E.,Ruff,I., A tudomány, mint a mérés tárgy. MTAK,Budapest, 1981.
7. Ruff,I.,Braun,T., A tudománymetria eredményeinek rövid összefoglalása. Magyar Tudomány, 1977,22,117.

Katalin ANTAL:

Some thoughts about scientometry.

The author of the thesis written for the postgraduate course on special library information organized by the National Institute for Medical Information gives an instructive summation to the other librarians of the network regarding notions of the scientometry.

What means scientometry, what is bibliometry, who were the persons to introduce these concepts /Pritchard, Nalimov etc/. What is the role of the Science Citation Index, the reason of it's creation. The author gives a brief review of the works of Bernal "The Social Function of Science", of Price : "Science Since Babylon" and "Little Science, Big Science".

After introducing the tasks of scientometry she presents some well-known index-numbers, indicating in a few sentence what can be followed up by the analysis of the number and the distribution of publications of authors and of citations /active and passive ones/.

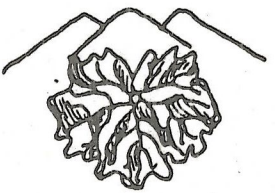

Каталин АНТАЛ:

Некоторые мысли о наукометрии

Автор дипломной работы, написанной для курсов повышения квалификации по информатике, организованных Центральным институтом медицинской информации как центром библиотечной сети, обобщает некоторые понятия наукометрии, которые являются поучительными и для остальных библиотекарей сети.

Что такое наукометрия, что такое библиометрия, кто ввел эти понятия (Причард, Налимов и др.). Какова роль Science Citation Index, причины его возникновения. В нескольких словах автор знакомит с произведениями: Bernal "The Social Function of Science", Price "Science Since Babylon" и "Little Science, Big Science".

После определения задач наукометрии предоставляет несколько общеизвестных показателей, в двух словах указывая, что прослеживается из анализа числа публикаций и их распределения, из анализа авторов и их распределения, а также ссылок (активных и пассивных).

Néhány fogalom az információ iránti igények vizsgálatához

/összefoglalóan, könyvtáros hallgatóknak/

NOVÁK Zoltánné
Szabolcs-Szatmár megyei Tanács Jósa András Kórháza
Főigazgató-főorvos: Dr. Vágvölgyi János

Az információs igények vizsgálatának akkor van létjogosultsága, ha elvégzése és a kapott adatok feldolgozása révén utmutatást kaphatunk a további munkavégzéshez vagy éppen egy ujtipusu munka megkezdéséhez, illetve ha általa ellenőrizhetjük végzett munkánk hatékonyságát. A vizsgálat, a felmérés tehát minden esetben eszköz és nem cél, ami azt jelenti, hogy annak minden lépését /megtervezését, lebonyolitását, értékelését/ a cél szem előtt tartásával kell elvégezni. Amikor információs igény- és szükségletvizsgálatokat végzünk, tudnunk kell: az igények és szükségletek megállapitása annak érdekében történik, hogy ezeket minél teljesebben ki tudjuk elégiteni.

1. Az igény és a szükséglet értelmezéséhez

A két fogalmat a gyakorlatban sokszor használjuk egymást helyettesitő szinonimákként. A szakirodalom viszonylag régóta igyekszik pontosan megkülönböztetni őket:

Információs igényen a használóknak a szakirodalmi tájékoztatás tárgyára, anyagára, módszerére és formáira vonatkozó kivánságait értjük: azokat az óhajokat, amelyek a használókban munkájuk során alakultak ki és tudatosultak.

Információs szükségleten viszont a kollektiva /társadalom, szakterület, intézmény/ gyakorlata és a kutatás-fejlesztés

eredményessége alapján megállapitott, az adott területen nélkülözhetetlen tájékoztató anyagok, formák és módszerek összességét értjük. De az is előfordul, hogy ez a szükséglet nem fogalmazódik meg.
A két fogalom tehát bizonyos értelemben ugyanazon dolognak a két szubjektiv, illetve objektiv oldala, s igy viszonyuk két, egymásba fonódó körrel érzékeltethető az alábbi módon:

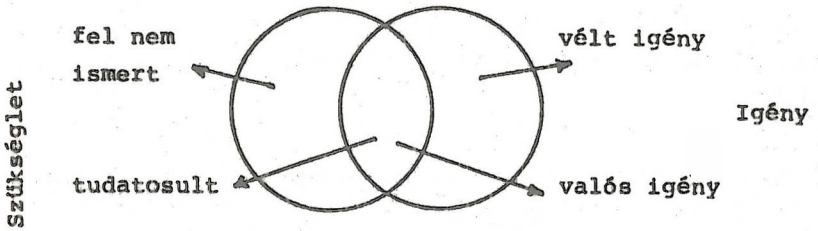

Amint az ábra mutatja, az igényeknek van olyan része, amely valójában nem befolyásolja a kutatás eredményét, ezt a felhasználó tájékozatlanságából vagy gyakorlatlanságából eredően jelöli meg /vélt igény/. Ugyanakkor viszont van olyan valóságos szükséglete, amely még nem tudatosult benne, tehát igényként nem fogalmazódik meg /fel nem ismert szükséglet/.

Az igények és szükségletek egymáshoz viszonyitott térfoglalását nem szabad véglegesnek, változatlannak tekintenünk. A két fogalom viszonya /a körök egymásba fonódásának mértéke, aránya/ állandó változásban van, összefüggésben a tudományok fejlődésével, módszereik alkalmazásával, azaz dinamikus.

2. Az információs felhasználói igények vizsgálatának általános szempontjai

2.1 Miért van szükség rájuk?

A könyvtáros és az információs szakember sok mindent tud a felhasználói igényekről, szükségletekről, tájékozódási szokásokról, részben felmérések nélkül, a tapasztalataira, meg-

figyeléseire támaszkodva, részben meg az eddig elkészült - főként külföldi - vizsgálatok alapján. Vitathatatlan, hogy ezek egy részének értékelése szubjektiv, tehát korrekcióra szorul, akárcsak a felhasználók egyedi igényei. A külföldi felmérések egyébként sem tükrözhetik az adott tudományterület hazai problémáit, tehát nem helyettesithetik az itt elvégzendő vizsgálatot.
A felhasználói oldal bizalmatlansága a vizsgálatokkal szemben abból a tágabb körü előitéletből is fakad, amely a könyvtáros és informatikus szerepét leszükiti az egyszerü kiszolgálásra, és lehetetlennek tartja a partnerként történő együttmüködést.

2.2 Mire kaphatunk választ az elvégzett információs igény- és szükségletvizsgálatokból?

A leglényegesebbek a következők:
- milyenek a felhasználók kutatási /munka/ módszerei, anyaggyüjtési és tájékozódási szokásai,
- milyen, a tájékozódásra vonatkozó kivánságok tudatosultak a felhasználókban,
- milyen ismereteik vannak a felhasználóknak a meglévő tájékoztatási formákról, eszközökről,
- milyen mértékben használják a meglévő eszközöket, mi a véleményük használhatóságukról /visszacsatolás/,
- milyen tapasztalataik vannak a könyvtárosoknak, tájékoztatási szakembereknek a meglévő eszközök használatáról, illetve a felhasználóknak a mindennapi gyakorlatban előforduló információs igényeiről.

A kapott ismeretek alapján kialakithatjuk a képet az információs szükségletek köréről. Ezzel ér véget a vizsgálat, de nem ér véget a munkánk, mert ezután következhet a valóságos cél elérése: a megállapitott szükségletek szem előtt tartásával megtervezzük a tájékoztatás eszközeit és módszereit: a tájékoztatás rendszerét.

2.3 Mikor végezzük a vizsgálatot?

Az információs igény- és szükségletvizsgálatoknak is két alaptipusát határozhatjuk meg annak alapján, hogy a tájékoztatási rendszerünk kialakitásának melyik szakaszában végezzük.

- Először a szolgáltatási rendszer tervezési szakaszában kell, hogy sor kerüljön rá. Ekkor az a célja, hogy megadja az alapot a szolgáltatások kifejlesztéséhez, azzal, hogy képet nyujt a szükségletekről, amelyek kielégitése céljából van szükség a rendszerre.
  Ezt nevezhetjük kiinduló, tájékozódó vizsgálatnak. Első, szervezett kapcsolat az informátor és a felhasználó között.

- A másik vizsgálattipus az, amelyet a rendszer megindulását követően végzünk el, szükség esetén többször is. Kontroll-vizsgálatoknak nevezzük őket, mert fő céljuk az, hogy a rendszer müködéséről adjanak képet: összefoglalóan mutassák meg eredményeit és hibáit. Itt két fontos szempontot nem szabad figyelmen kivül hagyni. Az egyik, hogy ezek a kontrollvizsgálatok nem helyettesitik a folyamatos visszacsatolást, csupán kiegészitik, oly módon, hogy az állandó visszajelzéseket egy adott időpontban, együtt teszik láthatóvá. A másik, hogy a kontroll-vizsgálatokat nagyon ritkán kell és szabad végezni. Feltétlenül indokolt az elvégzése a szolgáltatási rendszer megindulását követő 1-2 év során.

2.4 Milyen felhasználói csoportokkal kell számolnunk?

A felhasználó csoportok általában a következők:
- az állami és politikai vezetés felső szintü irányitói,
- tudományos kutatók,
- a felsőoktatásban résztvevő oktatók, hallgatók,

- a gyakorlati szakemberek,
- az érdeklődők.

Minden csoportban lehetnek intézményi és egyéni felhasználók. Erre feltétlenül tekintettel kell lennünk a vizsgálat során is, mivel esetenként lényeges különbségek is vannak az intézményeknek illetve az egyéneknek szolgáltatott információk jellege és formája között

3. A felhasználói igények vizsgálatának formái

Két nagy tipusát különböztetjük meg az információs igény- és szükségletvizsgálatoknak aszerint, hogy a felhasználók bevonásával vagy anélkül végezzük őket.

- Direkt vizsgálatoknak azokat tekintjük, amelyeket a felhasználó megkérdezése utján végzünk, azaz tőle magától kérünk tájékoztatást valamilyen formában információs tapasztalatairól, tájékozódási szokásairól és igényeiről, illetve a szolgáltatásokkal kapcsolatos tapasztalatairól. A megkérdezés történhet irásban /kérdőives felmérés/ és szóban /ankét vagy egyéni beszélgetés/.

- Az indirekt vizsgálatok során ugy tanulmányozzuk a felhasználó tájékozódó tevékenységét, kutatómunkáját, hogy őt magát nem vonjuk be közvetlenül a felmérésbe. Ennek egyik formája a használók tájékozódási szokásainak megfigyelése és regisztrálása, a másik pedig a hivatkozásvizsgálat.

Mindkét formát lehetőség szerint együttesen kell alkalmaznunk ahhoz, hogy az igényekről és a szükségletekről helyes képünk alakulhasson ki. A direkt vizsgálatok esetében annak veszélye áll fönn, hogy a kapott kép több szempontból szubjektiv lesz: valóságos és vélt igényeket egyformán tartalmaz, illetve az igények megfogalmazását erősen befolyásolja a használó tájékozottsága az információs eszközökről. Az indirekt vizsgálatok egy része csak korlátozott számu használói körben foly-

tatható, s azoknak is csak egy adott könyvtárban végzett munkájára terjedhet ki, - tehát adatai csak kiegészitve, kontrollálva használhatók.

3.1 A vizsgálatok előkészitő szakasza

Ebben a stádiumban három dolgot kell tisztázni és meghatározni:

- a vizsgálat célját és módszereit,
- a felhasználói csoportot képviselő mintát,
- a vizsgálatban részt vevő személyek vagy intézmények szerepét és feladatait.

A célmeghatározás azt jelenti, hogy el kell dönteni a lefolytatandó felmérés fő irányát: az igényekről akarunk-e elsősorban képet kapni, vagy meglévő információs szolgáltatásaink használhatóságáról szeretnénk meggyőződni.

Tudnunk kell, hogy az adott témakörben mit akarunk elérni a vizsgálattal, azaz mi lesz a kérdés - ettől függ ugyanis, hogy az egyes kérdéseket hogyan kell majd megfogalmaznunk.

A módszerek kiválasztását az adott szakterület és a megcélzott felhasználói csoport specifikumai és a felmérés célja határozza meg. Nyilvánvaló, hogy a legtöbb vizsgálattipust a kiinduló-tájékozódó célu vizsgálat esetén kell alkalmaznunk.

A mintavétel az egyik legkörültekintőbb előkészületet igénylő munka a vizsgálatok megkezdése előtt. A legfontosabb figyelembe veendő szempont, - mint minden szociológiai jellegü felmérésnél -, hogy az adott felhasználói csoportból tipikus, annak összetételét, rétegeit megfelelően reprezentáló "metszetet", azaz valóban mintát emeljünk ki.

Itt a következőkre ajánlatos tekintettel lennünk:

a felhasználó

- munkahelyének tipusa,
- képesitése, munkaköre, beosztása,
- kutatási-érdeklődési területe,
- életkora, kutatási /működési/ gyakorlatának foka /kezdő-gyakorlott/
- helyzete a kutatásban /team tagja vagy egyénileg kutat/.

A mintavétel természetesen szorosan összefügg a vizsgálat céljával és módszereivel. Nem minden vizsgálatban szükséges ez a fajta válogatás.

A feladatmegosztásra kétféle módon lehet szükség.

- Az egyik eset az, amikor egy intézmény /könyvtár/ végzi az egész vizsgálatot, a benne részt vevő személyek osztják föl egymás között a feladatokat.
- A másik, amikor több intézmény vesz részt a vizsgálat lebonyolitásában, s a munkamegosztásra ezek között kerül sor. Ebben az esetben mindig legyen a vizsgálatsorozatnak összefogó intézményi felelőse.

A vizsgálatok előkészitésének igen lényeges szakasza a kérdések összeállitása, megfogalmazása, s erre nemcsak a kérdőivek, hanem az interjuk és ankétok esetében is nagy figyelmet kell forditani.

A kérdések mindig konkrétak és világosak legyenek. Ez esetünkben a következőket is jelenti:

- ne alkalmazzunk fölöslegesen a használók számára idegen, információs--könyvtárosi szakzsargont a kérdésekben,
- ne kényszeritsük arra a felhasználót, hogy az általa ismeretlen vagy nem használt tájékoztató eszközökről vagy módszerekről nyilvánitson véleményt,
- ne várjuk a felhasználótól, hogy a tájékoztatás módszerbeli vagy technikai megoldásaira tegyen javaslatot.

4. Vizsgálati módszerek, eszközök

A szakirodalmi tájékoztatás iránti igény felmérése során, különféle módszereket alkalmazunk, azonban a vizsgálatok nem döntötték el, hogy melyik módszer a legmegfelelőbb. A következőkben, megkisérlem az egyes alkalmazható módszerek előnyeit és hátrányait röviden bemutatni:

4.1 Kérdőiv

A leggyakrabban alkalmazott igényfelmérési módszer. Jelentősége a kérdések és a válaszok rögzitettségén kivül abban áll, hogy a választást nem befolyásolja a kisérletvezető jelenléte és elegendő idejük van a feleleteik meggondolására. A kérdőiven mellőzzük a név feltüntetését, - igy a válaszok őszintébbek lehetnek. Az irásban rögzitett kérdések egyöntetüsége biztositja leginkább a feleletek egybevethetőségét és azt, hogy általánositható következtetéseket vonjunk le belőlük. A kérdőiv legfőbb előnye, hogy általa viszonylag egyszerü és gyors eszközökkel nagy számu adathoz jutunk. Hátránya, hogy nem tudhatjuk előre, hányan nem, vagy csak részben válaszolnak, igy a reprezentáció nem biztositható. Nem ellenőrizhető a válaszok valódisága sem.

4.2 Interju

A beszélgetés veszélye a nagyfoku szubjektivitás. Egyrészt, ugyanis - mint a kérdőives módszernél -, a feleletek bizonytalan emlékezeten alapulnak és igy egyes kérdések elmosódnak, mások tul nagy jelentőséget nyernek. Másrészt, a kérdező a személyes kapcsolat révén is befolyásolja a válaszokat. Az interju azonban a kérdezett számára kellemesebb, a kötetlen beszélgetést általában szivesebben vállalják.

Az interju további előnye, hogy a szakember egyéni érdeklődése inkább dominál és a tájékozódási szokásait és gyakorlatát illetően gyorsabb feleletet nyerhetünk. A kérdező jelenléte lehetővé teszi, hogy a kérdéseket megmagyarázza, igy pontosabb ismerethez jutottunk, a válaszok ellenőrizhetőbbek. Hátránya az interjunak, hogy az igy begyüjtött adatokat nehezebb összehasonlitani és értékelni. Teljesen kötetlen beszélgetést soha nem szabad lefolytatni, - előre megfogalmazott kérdéseket lehet csak feltenni. Interju közben jegyzetelhetünk, de célszerübb, ha a szubjektiv megjegyzéseket külön lapra gyüjtjük össze.
Az interju sokkal lassubb módszer, mint a kérdőiv, segitségével nagyszámu adat nem, vagy csak igen fárasztó módon gyüjthető össze. Fontos a kérdezők kiválasztása, legcélszerübb, ha ugyanazon személy végzi valamennyi vizsgálatot, mert ez biztosithatja a legjobban a módszer egyöntetüségét. Az interjut vezetőnek igen jó szakembernek is kell lennie. Ismernie kell a megkérdezettek szakterületét, a szakirodalmat és a rendelkezésre álló tájékoztatási eszközöket. Az interju további előnye, hogy a válaszok száma előre ismert, azaz a reprezentáció sokkal inkább biztositható.

4.3 Napló

Egy-egy szakterület információs szokásaira derit fényt. Ez a módszer függ leginkább a kutató együttmüködésétől. A naplót általában nem vezetik szivesen. Ezért itt a reprezentáció nem számitható ki előre, azaz nem tudjuk kiszámitani, hogy a kiküldött naplóból mennyi érkezik vissza. A legjobb módszer, ha a szakembereket személyesen kérjük fel a kitöltésre. Csak azoknak érdemes megküldeni a naplót, akik a beszélgetés során hajlandónak mutatkoznak arra, hogy részt vegyenek a vizsgálatban. A napló nem térhet ki annyi adatra, mint a kérdőiv vagy az interju, igy a napló által szerzett ismereteink szegényeseb-

4.6 Összetett vizsgálat

Célszerű többféle módszer egyidejű alkalmazása. Ez egyben lehetőséget ad a válaszok ellenőrzésére is. Mindig meg kell gondolni, hogy melyek azok a módszerek, amelyeket kombinálni érdemes. A kérdőiv és az interju kombinálása nem vezet eredményhez, miután azonos jellegüek. Nem szabad a kérdőivet a naplóval sem együttesen alkalmazni, mert ez nagy igénybevételt jelent. Az interju és a naplórendszer kombinációja azonban eredményes lehet. A beszélgetés végén felkérjük a szakembereket a napló vezetésére. Az interju emlékezeten alapuló válaszait a napló objektivebb adatai kiegészitik, sőt a feleletek egybevetésével ellenőrizhetjük eredményeinket is.

5. A vizsgálat adatainak feldolgozása, értékelése

A feldolgozásnak két szakasza van, először az egyes vizsgálatok /formák/ eredményeit kell külön megállapitanunk, s ezután következhet ezek összesitése.
Első lépésként, - közvetlenül vagy közvetve - képet kapunk a használói szokásokról, a vélt vagy valóságos igényekről.
A második lépés az összevetés, minősités, értékelés szakasza, az a lépcső, amikor a vizsgálatsorozat alapján levonjuk a felhasználók szükségleteire vonatkozó következtetéseket. A különféle vizsgálati formák ebben a szakaszban töltik be az egymást kiegészitő és egymást kontrolláló szerepüket: ezért is lényeges az, hogy azonos szempontok szerint végezzük az összesitéseket az első lépcsőben. Alapvető fontosságu itt az az elv, hogy minden vizsgálati formát egyenértékűként kell kezelnünk.
A feldolgozás, értékelés során a következőkre kell feltétlenül figyelemmel lennünk:

- nagy körültekintésre van szükség a különböző vizsgálati formák egymástól eltérő - /ellentmondó/ - eredményeinek értékelésében. Pl. az esetek többségében a direkt válaszok megalapozottságának célszerü utánanézni, de

bek. Előnye a naplónak az előző két /vizsgálattal/ módszerrel szemben, hogy reálisabb képet ad a megkérdezettek információs szokásairól, mivel a bejegyzett adatok többsége nem az emlékezeten alapszik. Segítségével pontosan lemérhető, hogy milyen forrásból szerzik be a szakirodalmat, milyen célból stb. Legjobb, ha előre rovatolt naplót vezetünk, hogy a kutatónak könnyebb legyen bejegyzés tenni.

4.4 Megfigyelés

Elsősorban ott alkalmazzuk, ahol egy kutató vagy kutatócsoport tevékenységét akarjuk regisztrálni vagy felmérni. Némely megfigyelés egy meghatározott esetre vagy időre vonatkozik, míg mások általános információt gyűjtenek előre meghatározatlan időpontban. E módszerrel jutunk a legobjektivebben adatokhoz, mivel a választ nem a szakember maga jegyzik fel, mint a kérdőívnél és a naplónál, a kutató konzultációjára nincs szükség, mint az interjunál.
A módszer egyik gyengesége, hogy a megfigyelt személyek általában tudnak róla, hogy figyelik őket. A másik a módszer időigényessége és körülményessége.

4.5 Hivatkozásvizsgálatokkal

jobban elemezhető a dokumentumokkal való ellátottság, mint az igény és a szükséglet. Ezért csak röviden említjük. Az utóbbiak eredményeihez azzal járulhatunk hozzá, hogy képet adnak egyrészt a leggyakrabban, a legtöbb kutató és olvasó által használt dokumentumtipusokról, másrészt a felhasznált dokumentumok kormegoszlásáról. Ezekből következtethet a könyvtáros arra, hogy az adott diszciplina kutatójának mely dokumentumokra van szüksége. Következtethet a kurrens és a retrospektiv szolgáltatások arányaira stb.

némelykor félrevezetők lehetnek az indirekt uton szerzett eredmények is.

- Ne törekedjünk vizsgálatunk végeredményének erőszakolt teljességére. Ez azt jelenti, hogy ha akár a módszereink hiányossága, akár a kapott válaszok hézagossága miatt nem következtethetünk kellő megalapozottsággal a szükségletekre, ott az eredményt ne egészitsük ki saját feltételezéseinkkel.

- Törekednünk kell az adatok távlati értékelésére és átgondolására. Ennek alapján tudjuk ugyanis ugy megtervezni és kiépiteni szolgáltatásainkat, hogy azok hosszabb ideig hatékonyak legyenek.

Összefoglalva

A felhasználói információs igények minél teljesebb kielégitése olyan társadalmi szükséglet, amelynek alapvető, meghatározó szerepe van a tudományos, müszaki és gazdasági fejlődésben, ezért rendszeres vizsgálatuk jelentős mértékben hozzájárul a szakemberek információellátásának tökéletesitéséhez.

Hivatkozások

/1/ CSUROVA-CSURAEVA,Sz.R.-GAENKO,O.N.
Izucsenie informacionnüh potrebnosztej szpecialisztov /na primere N II mediko-biologicseszkogo profilja/.
Naucsno-Technicseszkaja Informacija, 1979, 1, 2, 9-14.pp.

/2/ GARVEY,W.D.-TOMITA,K.-WOOLF,P.
The dynamic scientific-information user.= Inf.Stor. Retr., 1978, 14, 3-4, 115-131.pp.

/3/ GRALEWSKA-VICKERY,A.-ROSCOE,H.
Earth science engineers communication and information needs. h.n. = Imperial College, 1975. /I.C. Research Report No. 32. OSTI Report No. 5226/

/4/ BÜSZTROVA,G.K.-SESZTOVA,I.G.
Problemü szpravocsnoinformacionnəj dejatel'noszti naucsno-technicseszkih bibliotek i informacionnüh organov.=
Naucs. Tehn. Inf. Szerija 1. 1972, 9, 15-19.pp.

/5/ SUTTER,E.
Sondage aupres des usagers d'un centre de documentation. =
Documentaliste, 1978, 15, 5-6, 17-21.pp.

B i b l i o g r á f i a

1. BENDA Mária
Az orvostudományi információ és az orvostudományi szakirodalom. A magyar orvosok informáltsága a világ élvonalának orvosi eredményeiről és a külföld ismeretei a magyar orvostudományról a szakirodalom tükrében.
Kand. ért., Bp. 1979, 234 l. Kézirat.

2. CHERNYI,A.I.
Problems of information science collection of papers.= Tájékoztatási igények vizsgálata.
Moscow, 1972, VINITI, 24o-263.pp. /FID 478./

3. DÉRI Miklósné - MARÓT Lajos
Igényvizsgálatok módszertana. Bp. 1968, N.P.I. 1o2 l.

4. Használói igények-tájékozódási szokások: Válogatás egy tanfolyam záródolgozataiból. /Vál. és szerk.: Sz.NAGY Lajos/ /Közread.az/ Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ, Társadalomtudományi Munkabizottság. Bp. N.P.I. 1983. 144 l.

5. Helyzetkép a szakirodalmi igénykutatásokról. /Különös tekintettel az orvostudományi szakirodalmi igénykutatásokra./ Összeáll.: Almásyné Kovács Éva. Bp. 1981, OOIKK. 58 1.

6. MIHAJLOV,A.I.-CSERNÜJ,A.I.-GILJAREVSZKIJ,R.Sz.
Problemü informatiki v szovremennoj nauke. /O perszpektivah razvitija naucsno-informacionnoj dejatel'noszti./= A mai tudomány informatikai problémái. /A tudományos tájékoztatás fejlődésének távlatai./
Naucsno-Technicseszkaja Informacija, 1976, 2, 7, 3-11.pp.

7. Sz. NAGY Lajos
Információs igény- és szükségletvizsgálatok a társadalomtudományokban. Módszertani utmutató. /Kiad.a/Társadalomtudományi Információs Munkabizottság, O.Sz.K. KMK.Bp.198o. 32 1.

8. PATEK Ferenc
Igénykutatások módszertani irányelvei. Bp. é.n.
O.Sz.K. 37 1. Kézirat

9. SÖVÉNYHÁZY Csilla
Információs igényvizsgálatok és rendszertervezés.= Könyvtári Figyelő, 1974, 2o, 5, 428-432.pp.

1o. SZÉKELY Sándor
Az 1977-ben végzett felmérés az orvostudományi információt felhasználók információs igényeiről.= Az Orvosi Könyvtáros, 1978, 18, 1, 71-93.pp.

11. A szociológiai felvétel módszerei. 2.kiad./Szerk.: CSEH-SZOMBATHY László-FERGE Zsuzsa. /Bp.1975,Közgazd. és Jogi Kiadó. 43o 1.

12. TEREBESSY Ákos
Igényvizgálat, szükségletkutatás. Szakirodalmi szemle. HERNÁDY László Mihály: Információigény, olvasáskutatás. Bibliográfia 197o-1975. Közread: az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ-Központi Statisztikai Hivatal Könyvtára. Bp. 1977, 118 1.

13. WILSON,T.D.

On user studies and information needs.

Az információhasználati szokások vizsgálata és az információigények.

J. of Documentation, 1981, 37, 1, 3-15.pp.

Katalin NOVÁK :

Some ideas regarding the examination of information demands.

After stating difference between information demands and information needs, the author stresses the necessity of the examination of information-utilizing demands. What kind of answer gives us the examination of demands and necessities ? Which information-utilizing groups /researchers, lecturers, practicing specialistst/ have we to reckon with?

After the introduction of examination-forms regarding utilization demands, the author reports in detail on sampling, a work demanding highest knowledge;

as well as on the method of investigation /questionaire, interview, readers'register, observations/.

As regards the evaluation of the gained data, the author mentions that after summing and grouping of the data it is always necessary to follow the comparison, the qualification and evaluation. It is no way to make efforts for forced "completeness" that means the librarian must not substitute missing replies by provisos not even in the case when she has experiences regarding readers.

Каталин НОВАК:

Некоторые понятия к исследованию потребностей в информации

После определения различий между информационным запросом и информационной потребностью автор пишет о необходимости изучения информационных запросов потребителей. На что мы можем получить ответ при исследовании запросов и потребностей? С какими группами потребителей информации (исследователи, преподаватели, практические специалисты) нам нужно считаться?

После изложения форм изучений запросов потребителей подробнее пишет о взятии пробы как о работе, требующей самой большой предварительной подготовки, затем излагает методы изучения (анкета, интервью, дневник читателя, обсервация).

Говоря об оценке полученных при изучении данных, замечает, что после суммирования и группировки данных всегда следует сравнение, характеристика и оценка. Нельзя стремиться к насильственной "полноте", т.е. когда у библиотекаря отсутствует ответ, он не должен заменять его предположениями даже и когда у него имеется опыт общения с читателями.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

K ü l f ö l d i k ö n y v t á r o s o k i r j á k

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

A korszerü információ-rendszerek fejlödési tendenciái

SZEROVA, Galina A.
Vszeszojuznüj Naucsno-Iszszledovatel'szkij Insztitut
Medicinszkoj i Mediko-tehnicseszkoj informacii
M o s z k v a

Napjainkban a világon számos, nemzetközileg elismert információs rendszer létezik. Közülük elsősorban a következőket emelhetjük ki:
USA-ban: a Chemical Abstracts referáló szolgálat, a MEDLARS, a NASA, a CAS;
Franciaországban: a PASCAL rendszer;
Nagy-Britanniában: az INSPEC és
Hollandiában: az Excerpta Medica referáló szolgálat.

Az egyes információs rendszerek más-más strukturával rendelkeznek, különböznek technológiájuk, állományszervezési módszereik, lingvisztikai, matematikai és müszaki ellátásuk tekintetében is.
Alapvető célkitüzésükben azonban megegyeznek, nevezetesen abban, hogy az információáramlás sebességét kivánják növelni a társadalomban. Biztositaniuk kell továbbá az ismeretek és az adatok kellő időben való megérkeztetését oda, ahol azokra szükség van, ezzel elősegitve a müszaki haladás ütemének meggyorsitását.

A rendszerbe érkező információáradat nagymértékü növekedése felveti az információfeldolgozás, tárolás- és keresés

modernizálásának problémáit.

Az információfeldolgozás területén a rendszer fejlesztésének fontos irányai a következők:

- az indexelés automatizálása,
- a referálás automatizálása,
- szövegek gépi fordítása.

A hagyományos /kézi/ indexelés és referálás igen sokba kerül. Hosszu évek óta kisérleteket folytatnak az automatizált indexeléssel. Kisérleteket végeznek a dokumentum címének és referátumának morfológiai és szemantikai-szintaktikai elemzése terén.

A /Nemzetközi Tudományos Müszaki Információs Központ/ NTMIK kutatói igazolták, hogy az automatizált indexelés elvileg lehetséges és célszerü. Elvégezték az intellektuális és automatizált indexelés összehasonlitó analizisét, és ez azt bizonyitotta, hogy az automatizált indexelés lényegesen csökkenti a dokumentumok tartalmi feldolgozására forditott munkát, kiküszöböli az indexátor személyéből adódó szubjektiv faktort, amely az intellektuális indexelésben szükségképpen szerepet játszik. Az automatizált indexelés alkalmazása a dokumentumkeresésben a nagyobb teljesség elérését eredményezte, s a kezdetben meglévő információ zaj-növekedés, amely a többjelentésü kereső kifejezések miatt lépett fel, a keresési előirásokban alkalmazott logikai müveletekkel kiküszöbölődött.

Az indexelésnek egy másik, jövőbeli módszere a közvetlen dialógus az indexátor és a gép között, azaz indexelés a számitógéppel folytatott párbeszéd során. Ez esetben a számitógép, miközben elemzi a dokumentum cimét és referátumát, kulcsszavakat javasol az indexátornak, egyuttal megmutatja a kifejezés szemantikai viszonyát a különböző hierarchia szinteken, ami megkönnyiti az indexelés munkáját.

Az automatizált indexelés tökéletesitése együttjár a tezaurusz bővülésével, a lexikai egységek pontositásával és a tezaurusz strukturájának javulásával; a morfológiai elemzés és az algoritmus továbbfejlesztésével a szókapcsolatok kialakitása terén; az automatizált indexelési programok működésének nagyobb hatékonyságával, a referátum minőségének javulásával stb.

Az utóbbi években megnőtt az érdeklődés a gépi fordítás iránt. Ez a jelenség több tényezővel magyarázható: a 3. generációs számítógépek megjelenésével, amelyek az adatfeldolgozást és tárolást nagyobb hatákonysággal végzik; a gépidő költségének csökkenésével; a fordítás folyamatának jobb megértésével; a fordítások iránti igény fokozódásával.

Jelenleg 10 olyan gépi fordítás-rendszert ismerünk, amely a tudományos-műszaki szövegeknek az egyik nyelvről a másikra való fordítását - utószerkesztés nélkül - 78 %-os pontossággal elvégzi /a SYSTRAN amerikai rendszer adatai szerint/.
A gépi fordítás rendszerei elősegitik a nyelvi korlátok leküzdését, e korlátok az információ cirkulálását egyre inkább befolyásolják, lehetővé teszik továbbá hatalmas nyelvi információállomány felhalmozását és szisztematizálást, alapanyagot szolgáltatva ezzel a kutatóknak az elemzéshez és az interpretáláshoz.

A modern információs rendszerek léterhozásánál nagy figyelmet fordítanak az információtárolás problémáira egyrészt a mikrokópiák alkalmazásával, másrészt mágneses tárolókra való felvitel utján.
Az utóbbi években ujabb eszközöket hoztak létre és használnak fel nagyvolumenü információ tárolásához: videolemezeket és holografikus memóriákat. A 30 cm átmérőjü videolemezek kapacitása 54.000 oldal, ami 270 db. 200 oldalas könyvnek felel meg. A videolemezek széles körü felhasználását egyelőre akadályozza a magas gyártási költség /4000 dollár matricánként/ és a reprodukáló készülékek magas ára /500-tól 3000 dollárig/. Tág perspektivák nyiltak a holografikus tárolók létrehozásával, amelyeknek legértékesebb sajátossága abban áll, hogy a bevitt információk megbizhatóan védettek a karcolódás és az elpiszkolódás okozta információveszteségtől. A 105x152 mm méretü holokártyán $2x10^8$ információegység tárolható, s ez több mint 55 db. közepes terjedelmü könyv.

A modern tájékoztató-információs rendszerek fejlődésének a következő fontos területe - az információkeresés modernizálása.
Az utóbbi években egyre elterjedtebbek az interaktiv /párbeszédes/információs rendszerek.

Ezek a rendszerek nagykapacitásu számitógépen és olyan alkalmazott programcsomagokon alapulnak, amelyek lehetővé teszik az információ természetes nyelven való keresését. A Szovjetunióban leginkább az AIDOSZ, ASZOD, a kapitalista országokban a DIALOG, az ORBIT, a STAIRS /USA/, MISTRAL /Franciaország/ terjedtek el. Az automatizált információkereső rendszerek eléréséhez különböző terminálokat és gyors adatátviteli hálózatokat használnak. Az interaktiv üzemmód lehetővé teszi az információs igény pontositását, a kiadott információ értékelését a keresés folyamán, segitséget nyujt a felhasználónak a keresés lefolytatásában. Napjainkban az információkeresés területén folyó munkák főleg különböző technológiai kérdések megoldására irányulnak és arra, hogy a felhasználókkal elsajátittassák az interaktiv keresés módszereit.

Irodalom

1. CSERNÜJ,A.I., GORKOVA,V.I.: Zarubezsnüe avtomatizirovannüe szpravocsno-informacionnüe szisztemü integral'nogo tipa. Izd. VINITI szer. Informatika t.3. Moszkva, 1980.

2. GISZEK,M.: Avtomatizacija indekszirovanija dokumentov v MSZISZ NIR. Szb. teziszov dokladov naucsnoj konferencii, poszvjascsennoj lo-ju MCNTI, Moszkva, 1979.

Galina A.SZEROVA :

Tendencies of the development of up-to-date information systems.

Among the internationally acknowledged information-systems the author emphasizes those, she considers as the most important ones /Chemical Abstracts, Medlars, NASA, CAS, Pascal, Inspec, Excerpta Medica/.

The main trends of developing these systems can be determined as follows :

- automatization of indexing
- automatization of abstracting
- computerized translation of texts.

According to the results of the investigation by the International Mechanical Scientific Information Center of Moscow, the automatization of indexing is possible and a workable theory.

The comparative analysis of intellectual and automatized indexing was performed and it proved that automatized indexing diminishes considerably the work necessary for the elaboration of the contents of documents and eliminates subjective factors influencing indexer.

The application of the automatized indexing resulted higher complexity in the search of documentst; and eliminated by the logical prescriptions of searching initial increase of background-noise.

The other future method of indexing will be the direct dialogue between indexer and computer.

In the latter years interest is shown towards computerized translation. Today there are about lo translation-systems which perform the computerized translation at 78 % accuracy /According the data of Systram/.

The newest means of information storage are video - disks and holographical memories.

Continuous modernization of information-search is highly important. In the Soviet-Union the recent interactive information systems are AIDOSZ, ASZOD, in the Western countries the DIALOG, ORBIT, STAIRS and MISTRAL etc. The main trends information-search are to showe the different technical problems and in respect of the users to get the mastery of interactive searching methods.

Галина А. СЕРОВА:

Тенденции развития современных информационных систем

Подчеркивая информационные системы, считающиеся ею самыми основными среди пользующихся в мире международным признанием /Chemical Abstracts, Medlars, NASA, CAS, Pascal, Inspec, Excerpta Medica/, автор говорит, что главными направлениями развития систем могут являться следующие:

- автоматизация индексирования,
- автоматизация реферирования,
- машинный перевод текстов.

Согласно результатам исследований московского Международного центра научной и технической информации автоматическое индексирование в принципе возможно и целесообразно. Был проведен сравнительный анализ интеллектуального и автоматического индексирования, который показал, что автоматическое индексирование существенно снижает трудоемкость смысловой обработки документов, устраняется вносимый индексатором субъективный фактор. Применение автоматического индексирования при поиске документов привело к увеличению полноты поиска документов, а начальное увеличение информационного шума было постепенно устранено логическими предписаниями поиска.

Другой перспективный метод индексирования заключается в непосредственном диалоге между индексатором и машиной.

В последние годы возрос интерес к машинному переводу. В настоящее время известны десять таких систем машинного перевода,

которые переводят с одного языка на другой с точностью до 78% (по данным системы Systran).

Новейшие средства для хранения больших объемов информации - видеодиски и голографические запоминающие устройства.

Важной областью является постоянное совершенствование информационного поиска. В настоящее время интерактивными информационными системами являются в СССР АИДОС и АСОД, на западе - DIALOG, ORBIT, STAIRS, MISTRAL и др.

Сегодня работы в области информационного поиска направлены, главным образом, на решение разнообразных технологических вопросов и на обучение потребителей методам интерактивного информационного поиска.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

B e m u t a t j u k k ö n y v t á r a i n k a t

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

A Veszprém megyei alközpont uj könyvtáráról

KUREK Andrásné
Veszprém megyei Tanács Kórház-Rendelőintézet
V e s z p r é m
Főigazgató-főorvos: dr. Kormos László

Könyvtárunk könyvtárhoz és hagyományaihoz méltó elhelyezést kapott az ujonnan elkészült D jelü kórházi szárnyban 160 m^2-en.
A költözés a szomszédos utcából 1982-1983-ban zajlott le kétszer egy-egy hét zárvatartással, de szolgáltatásaink: folyóirat körözés, könyvtárközi kölcsönzés folyamatos megtartásával.
Az épület és a berendezés uralkodó szine a kék, amely a betegekben,látogatókban, dolgozókban igen vegyes érzelmeket kelt. Könyvtárunk négy nagyobb és két kisebb helyiségből áll, melyeket nem választ el ajtó. A pvc padlóburkolat zöldeskék. Az olvasók és a könyvtárosok számára a nappali megvilágitást a keletre néző 10 ablak biztositja. A villanyvilágitás helyiségenként 4x200watt opálburás megoldással készült.

Az első helyiségbe lépve az olvasó a kölcsönzőpulttal találja szembe magát, balra az ajtó mellett kapott helyet az egyik /Costar/ másológépünk. A válaszfal mellett a katalógusszekrény. A bejárati ajtóval szemben, a kölcsönzőpult mögött léphetünk a zsufolt feldolgozóba, aminek két ablaka egy almádi vöröskőből épült kápolnára néz. E két helyiség alapterülete megegyezik egy nagyobb helyiség alapterületével.

A feldolgozóban van szükségünk a három különböző adottságu irógépre /az egyik Robotron 202/, a számológépre. Segédkönyvtárunk /MOB és szakbibliográfiák, könyvtárosi szakkönyvek, szótárak/, nyomtatványraktárunk, irattárunk, a könyvrendeléshez szükséges kiadói ismertetők stb. ott kaptak helyet, ahol a munkában a legnagyobb szükség van rájuk. A munkahelyek száma három.

Elhaladva a másológép mellett, a szépirodalmi szabadpolcos olvasóterembe jutunk. Az olvasóhelyek száma tiz. A szakszervezeti sarok anyaga könyvkocsin van, az olvasó kivánsága szerinti olvasóhelyhez tolható. Itt a könyvállomány 1800 kötet: az ifjusági irodalom külön polcon, 3 osztályra 100-100 kötet kihelyezett állományként áll a betegek és a dolgozók rendelkezésére. A kihelyezett állományból az egyiket a kórház szocialista cimért küzdő brigádjának tagjai, a másik kettőt megbizott személy kezeli, mindnyájukat időszakonként egy orvosi könyvtáros ellenőriz, és módszertani utmutatással támogat.

Harmadik helyiségünk a kurrens folyóiratolvasó. Bal oldalán az ABC-nek megfelelően kezdődik a folyóiratok sora és folytatódik a negyedik helyiségben. A kurrens folyóirattárolók zárható szekrényeiben helyeztük el különgyüjteményeinket /kéziratok-pályamüvek, meghivók, különlenyomatok/. A friss folyóiratokból az olvasóterem SAVIN 220 Copier gyormásolójával készithető azonnal másolat. Külön polcot kaptak a Cumulated Index Medicus és a Current Contents régebbi évfolyamai is. Az olvasóhelyek száma 9.

Az ötödik helyiségben emelkedő leltári számokkal raktározzuk Dexion-Salgó polcokon a könyveket. A kialakitott négy kutatóhelyen mikrofilm olvasására alkalmas készülékek is rendelkezésre állnak. Külön vagy külső raktárunk nincs.

Amint a bemutatásból kivehető, könyvtárunk alapterülete hosszukás. Ezen az adottságon belül az ellátandó funkcióknak megfelelően próbáltuk optimálisan berendezni könyvtárunkat, hogy a könyvtári munkával és az elmélyült tanulással, olvasással, kutatással foglalkozók ne zavarják egymást.

A könyvek - folyóiratok állagának veszélyeztetése nélkül helyeztük virágainkat az ablakpárkányra, asztalra. Bizonyára van a mi könyvtárunknál esztétikusabb, de törekedtünk és törekszünk arra, hogy olvasóink már a belépéskor ne csak a műhelyt érzékeljék. Igyekezetünknek a paneles épitési technológia, az elhelyezendő anyag mennyisége és a könyvtár eltérő funkciói szabnak határt.

Integrált könyvtárunk feladatai többféle funkció betöltéséből adódnak:

Orvosi szakkönyvtár: megyei alközpont tagkönyvtárakkal
- a fenntartó intézmény szakkönyvtára letéti állományokkal, 39 előfizetési hellyel
- a város egyetlen általános orvostudományi és határterületi gyüjtőköri könyvtára.

Közművelődési könyvtár: az SzMT Központi Könyvtárának letéti könyvtára a Kórház saját anyagával együtt biztositja a szépirodalmi és társadalomtudományi, az alapfoku ismeretterjesztés bázisát betegek és dolgozók számára egyaránt,

- a magasabb foku érdeklődést szoros könyvtárközi együttműködéssel elégitjük ki a város bármely könyvtárából, különös tekintettel a továbbtanulókra.

Szolgáltatásaink:

Valamennyi dokumentum helybeni használata a könyvtár nyitvatartási idejében lehetséges: hétfőtől csütörtökig 7^{30}-16^{30}
péntek 7^{30}-15^{10}

A kölcsönzés feltétele a beiratkozás személyi igazolvány alapján. A kölcsönzési határidő könyveknél általában 3 hét, a kölcsönözhető kötetek számát nem korlátozzuk. A tartós kölcsönzés sem ismeretlen - időnkénti állományellenőrzési kötelezettséggel. A folyóiratok kölcsönzési határideje a

könyveknél rövidebb, különösen kurrens anyag tekintetében. Az elmult öt év átlagában a kölcsönzött dokumentumok száma 6816.

Könyvtárközi kölcsönzés esetében igénybe vesszük bárki tartósan kölcsönzött állományát is. A küldött dokumentumok átlaga 549, a kapotté 814, mindkettő emelkedik.

A kurrens folyóiratok folyamatos kölcsönzésének külön nyilvántartása van. A körözést könyvtárak és integrált intézményeinken kivül dolgozók között végezzük. Átlagosan 13 személynek és intézménynek 34 féle folyóiratot 856 füzetben küldtünk, 8 intézménytől 22 féle folyóiratot 252 füzetben kaptunk évente.

A referensz szolgálat esetenkénti, az elmult öt év átlaga 213. A könyvtár látogatottságával forditottan arányos, csökkenő tendencia várható.

Az irodalomkutatás, régi szolgáltatásunk is ingyenes, az iránta felmerülő igény fokozódik. A témák száma a bázisévhez képest megnégyszereződött, az érdeklődők száma háromszorosára emelkedett. Öt év átlagában 92 téma, 56 olvasónak 3o85 tételben - 1983-ban az előbbi sorrendben: 158-83 - 5359.

A reprográfia a könyvtárközi kölcsönzésekkel párhuzamosan emelkedik, a bázisévhez képest megkétszereződött. Öt év átlagában 25.523 oldal másolat Savin 220 Copier, illetve Costar gépeken. Normál papirra dolgozó másológép beszerzésére irányuló törekvéseink még nem jártak sikerrel. Integrált intézményeink dolgozói a szakcikkek másolatát térités nélkül kapják.

A témafigyelés saját folyóiratainkból viszonylag uj szolgáltatás, 1983-ban 38 témát 24 olvasónak figyeltünk.

A könyvtár elhelyezése nem végleges, a kórházi rekonstrukció 2. ütemének keretében uj könyvtárat terveznek számunkra. Feladatainkat az egészségügyi integráció további lépései is meghatározzák.

Klára KUREK :

On the new library of the sub-center of Veszprém County.

The practical article deals with experiences gained of librarians when changing residence and furnishing new offices.
The library of the County Hospital is an integrated library: i.e., the librarians cope with tasks of the reference library and that of public library as well. The author reports in detail on the methods of performing tasks.

Клара КУРЕК:

О новой библиотеке больницы областного подцентра г. Веспрем

Статья практического содержания описывает опыт работников библиотеки по переезду на новое место и устройству в новых помещениях таким образом, чтобы другие также могли его использовать.

Библиотека областной больницы относится к интегрированным библиотекам, то есть библиотекари выполняют задания специальной и общеобразовательной библиотек. Автор подробно знакомит с методами выполнения этих заданий.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

T a n u l m á n y u t a k

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

Tapasztalatok a prágai orvosi információs intézetben
/1984.jun.18-23./

HORVÁTH Attiláné
Bács-Kiskun megyei Kórház-Rendelőintézet
K e c s k e m é t
Főigazgató-főorvos: Dr Losoncz Mihály

1948. februárjában történt meg a cseh és a szlovák egészségügy egységesitése, ami az egyik legjelentősebb mérföldköve a csehszlovák egészségügy háboru utáni történetének. Az egészségügy egységesitése az un. Nedved-terv alapján történt, melynek kézirata egy föld alatti katonai kórházban készült Prágában, 1945-ben. A tervet néhány haladó orvos, akinek vezetője Nedved volt, már a háboru alatt kidolgozta. Bár Nedved 30 éves korában koncentrációs táborban életét vesztette, terve, mely alapja volt az egységesitett, államilag ellenőrzött egészségügynek, erős impulzus volt az egészségügyi modernizálására, ujjászervezésére.

Jelenleg Csehszlovákiában két egészségügyi minisztérium müködik, a Cseh és a Szlovák, irányitásuk alatt dolgoznak a kutató-, az oktató és továbbképző-, valamint a gyógyitó-megelőző intézetek. Tanulmányutam során lehetőségem volt közelebbről megismerkedni a Cseh Orvostudományi Információs Intézettel /ÚVLI, Ústav pro Vědecké Lékařské Informaci/, annak könyvtárával, bibliográfiai és tájékoztatási osztályával. Látogatást tehettem a legnagyobb cseh területen lévő integrált kutatóintézet, az IKEM, Institut Klinické a Experimentální

Mediciny dokumentációs központjában.
Történelmi emlék a cseh állami könyvtár régi barokk épülete. Végül pedig egy speciális információs központban, a pszichiátriai kutatóintézetben kollégáink munkájával és terveivel ismerkedhettem meg.

Megérkezésemtől az elutazásomig tolmácsom és kisérőm Magda Saxlová, az ÚVLI munkatársa volt. Első látogatásomat dr. J. Peškánál, az ÚVLI igazgatójánál tettem, majd Dana Baborová, az Országos Orvostudományi Könyvtár vezetője ismertette röviden az intézet és a könyvtár szervezeti felépitését és történetét.

Az ÚVLI-ban tett látogatások

A tudományos kutatási és módszertani osztályok munkájáról, mint megyei kórház könyvtárosát csak nagy vonalakban tájékoztattak. E feladatkörökbe tartozik a tudományos kutatás helyzetének csehszlovákiai kidolgozása, a MEDINFORM rendszer kérdései, a számitógépes szolgáltatások szélesebb körü bevezetésének lehetőségei, az SDI szolgáltatások fejlesztése.
Mint módszertani központ a szakmai konferenciák szervezésével, instruktori munkájuk során főleg az információellátás problémáival foglalkoznak. A hálózatban dolgozó könyvtárosok továbbképzését szervezik felsőfoku és középfoku végzettségü munkatársak számára, külön-külön tanfolyamok keretében. Ez az osztály állitja össze a statisztikai jelentéseket a hálózat működéséről.

Az Országos Orvostudományi Könyvtár

A könyvtár folyóiratolvasójába vezettek be bennünket.
Itt kell megjegyeznem, hogy tanulmányutam során a cseh intézményekkel nem egyedül ismerkedtem meg azokban a napokban, hanem az ÚVLI vendégeiként ott tartózkodó lengyel Orvostudományi Információs Központ igazgatójával és két munkatársával együtt.
A szabadpolcokon örömmel fedeztem fel a magyar szakfolyóiratokat. Ugyanugy, mint Magyarországon, Csehszlovákiában is nagy

gondot okoz a helyszüke. A könyvtár valamennyi osztálya az OIK-hoz hasonló körülmények között dolgozik.

A könyvtár osztályai: beszerzési osztály,
feldolgozási osztály,
olvasószolgálat,
reprográfia,
raktár.

Az állomány nagysága több mint 70.000 kötet könyv, 90.000 kötetet meghaladó folyóirat, valamint 20.000 mikrokártya. Az állomány közvetlenül és könyvtárközi kölcsönzés utján is elérhető. A kölcsönzési határidő megegyezik a mi gyakorlatunkkal.

A katalógusok megtekintése során láthattuk, hogy szerzői betürendes, szakkatalógus, tárgyszavas katalógus tárja fel az állományt. Ezeken felül külön tartják nyilván a disszertációkat. Központi katalógust épitenek a hálózatban fellelhető könyvekről és folyóiratokról is. Megtekintettük a reprográfiai szolgálat munkahelyét is. Megállapitható, hogy az intézet gépesitése igen jó, több másológéppel rendelkeznek, melyek közül kiemelték az OCE 1900 ARC másológépet, mely holland gyártmány, kiváló minőségü másolatokat készit, igen gyors a másolási sebessége, valamint kicsinyiteni is képes, és a kötetek másolása is kényelmesen megoldott. 2 ofszet nyomdagépet üzemeltetnek, valamint mikrofilmek készitését szolgálja a teljes Pentakta-sor.

Bibliográfiai és tájékoztatási osztályok

Az irodalomkutatási osztály munkáját irányitó dr. M. Lichá elmondta,hogy a hagyományos manuális keresésen tul lehetőségük van 1978 óta az Excerpta Medica adatbázisára támaszkodva SDI szolgáltatást végezni.

A számitógép az ÚVTEI-ben működik. 1500 profilt figyelnek, és az egyelőre ingyenes szolgáltatás megrendelőinek mintegy 6000 másolatot küldenek.

A kiadványszerkesztési osztályon, ahol csak igen rövid időt töltöttünk, megismerkedtünk a 28 szekcióból álló referáló

sorozattal.

A klinikai és kisérleti orvostudományi intézet dokumentációs központjában /IKEM/.

Az intézet alapitási éve 1971. Kezdettől fogva két kiemelt programmal foglalkoznak:

- a kardiovaszkuláris megbetegedésekkel és
- a transzplantációval, ezen belül sebészeti
  nefrológiai
  immunológiai
  hematológiai, és
  mikrobiológiai témákban

kutatnak.

Az 1980-81-es évforduló fontos határkő volt az intézet életében, mivel az alapitáskor kitüzött program befejezését jelentette, amelyeket az IKEM vezetett és koordinált a 6. ötéves tervben. Az IKEM igy tehát teljesitette a csehszlovák egészségügy, a társadalom és a KGST országok által kapott feladatait.

A dokumentációs központ az IKEM-en belüli, de független intézetként dolgozik 1977 óta. Részlegei a szakkönyvtár,
a bibliográfiai és dokumentációs részleg, és
a reprográfiai részleg.

A szakkönyvtár - anyaga elsősorban a két fő-profil témaköréből, valamint a határterületi irodalomból tevődik össze. 14.000 könyv, 17.000 folyóirat, 9.000 mikrofilm, 3.500 egyéb dokumentum van birtokukban. 350 féle folyóiratra fizetnek elő. A könyvtár nyitvatartása reggel 8-tól este 6-ig. Kölcsönözni csak könyveket lehet, folyóiratokat csak hét végére adnak ki, de a szükséges cikkekről másolatot ingyen kap az olvasó. A készithető másolatok számában csupán annyi a korlátozás, hogy 1 olvasónak 1 napra maximum 15 másolat készithető. Az olvasóban GEVAFAX X-31 másológépet használnak.

A bibliográfiai és dokumentációs részleg

Az ÚVTEI-ben működő számitógéppel feldolgozzák az Index Medicus és a Current Contents alapján elérhető kardiovaszkuláris és transzplantációs témákat. Ezen belül 200 féle profilra rendelhetnek az olvasók. E munkát négy munkatársuk végzi. Tekintettel vannak az olvasói érdeklődés szintjére, ezért minőségi különbség van a keresési munkájukban, külön a tudományos kutatók, a szakorvosok és a fiatal orvosok számára.

Retrospektiv és kurrens kutatást is végeznek, esetenkénti rövid kivonatokat készitenek a legjelentősebb közleményekről, továbbképzési célokból.

Nagy gondot forditanak a könyvtár és a használók kapcsolatára, ezért meghivnak minden olvasót a központba, bemutatják és használtatják az összes dokumentumot és segédanyagot, igy kivánják biztositani a jövőben a jó együttmüködést. Számitógép terminállal rendelkezvén az Excerpta Medica adatbázisa alapján SDI szolgáltatást végeznek. E szolgáltatásban az amerikai anyag nem található. Ez év szeptemberétől remélik, hogy a számitógép adta lehetőségek bővülnek és egyéb könyvtári müveletekre közvetlenül használhatják a számitógépet.

A reprográfiai részleg

Grafikai

Reprográfiai

Foto csoportokra tagolódik.

A Grafikai csoport a közleményekhez, előadásokhoz, posztorekhez szükséges táblázatokat, grafikonokat készíti. A jól ismert felszereléseken kivül láttunk egy automata rajzoló készüléket /Rotring - NC Scriber/.

A Reprográfiai csoport több jó minőségü másológéppel és ofszet másolóval is rendelkezik. A másolatok ára speciális igények esetén egy korona/oldal.

A Fotó-csoport jó felszereltségü, alkalmas diák, mütéti fotók, makro- és mikro-fotók készitésére.

A pszichiátriai kutatóintézet

A Prága külterületén, hatalmas területen elhelyezkedő egészségügyi intézmény része e kutató intézet. Az 1961 óta fennálló intézet kutató intézetté 1982-ben vált. A könyvtár vezetője dr. A. Palcová elmondta, hogy hét dolgozójuk közül hat könyvtáros, egy technikai munkatárs. A könyvtárosok fele egyetemi, másik fele középfoku végzettségü. Az állomány természetesen speciális pszichiátriai információkat hordoz, összetétele 7.000 könyv valamint 100 féle kurrens folyóirat, amelyek közül számos csak itt található meg az országban. 30 féle folyóirat mikrofilmen található, használatuk érdekében minden osztályon van leolvasó készülék. Érdeklődtem azok használtsága iránt, de annyira uj még, hogy nem tudtak választ adni rá. Rendelkeznek másológéppel is, a szükséges anyagot az olvasók korlátlan mennyiségben és ingyen kapják. Könyvtárközi kölcsönzésben is résztvesznek, könyveket eredetiben, folyóiratcikkeket másolatban küldenek, természetesen azt is téritésmentesen.

Szolgáltatásaik iránt egész Csehszlovákiában kb. 1000 specialista érdeklődik, de a határterületi olvasókat is beszámitva kb. 2000 potenciális olvasóval számolnak.

Bibliográfiai tevékenységük keretében 1966 óta folyamatosan megjelentetik a szakterület publikációinak jegyzékét. Természetesen ezek az összeállitások már pénzbe kerülnek.

Irodalomkutató munkát, egyelőre manuálisan, csak az intézet dolgozói számára vállalnak, szükség esetén együttmüködve az ÚVLI-val. A technikai fejlődés náluk is érezteti hatását, szeptemberre tervezik, hogy egy terminállal kapcsolatot létesitenek az ÚVTEI-vel, aminek segitségével az Excerpta Medica adatbázisát használhatják majd.
Kiadói munkájuk során a már emlitett bibliográfián kivül referáló kiadványt, befejezett kutatásokról összeállitásokat, különféle kutatási jelentéseket, szakmai enciclopédiákat állitanak össze. Minden évben előre kiadói tervet készitenek.

Terveikben szerepel a használók oktatása, nemcsak szóban. Filmet is fognak készitení, mivel video-studióval is rendel-

keznek. A szakirodalommal való megismerkedést két szinten tervezik, egyik a pszichiátriá-val foglalkozó szakemberek, a másik az egyéb szakemberek számára.
A kutatóintézetben lévő komputer-központ adta lehetőséget szeretnék felhasználni egy többdimenziós katalógus megteremtésére is. Metodikai munkájukat most kezdik, tervezik az SDI szolgáltatás bevezetését uj folyóirataikból.

Sajnálom, hogy mint megyei kórház könyvtárosa, hasonló szintü orvosi könyvtárban nem tehettem látogatást, és közvetlen összehasonlitást nem tudtam tenni a két könyvtár között. Az elmondottak és látottak alapján azonban az a tapasztalatom, hogy sokkal kevesebb az eredeti folyóirat a kisebb könyvtárakban, mint hazánkban, nagyobb mértékben támaszkodnak a központi szolgáltatásokra. A technikai felszereltség sokkal magasabb szinten áll Csehszlovákiában, mint Magyarországon, s ezáltal kevesebb munkával, több értékes információt tudnak a használók rendelkezésére bocsátani. A nagyszámu és igen jó minőségü másoló- és sokszorositógép segitségével gyorsan és téritésmentesen juttatják az információkat a felhasználókhoz. Mindezek mellett a könyvtárosok kulturált körülmények között, nyugodtan és mégis lelkiismeretesen dolgoznak.
Köszönöm a lehetőséget, hogy megismerkedhettem mindezekkel.

Johanna HORVÁTH :

Experiences of a study tour at the National Institute for Medical Information of Prague.

On the basis of a bilateral contract between the National Institute for Medical Information of Budapest and Prague a co-worker of the Institute visits the other Institute; the Czechoslovakian colleagues organized the study tour with special attention to the fact that their guest was the leader of a medical library of a County-town. They showed the work of the libraries of the network-central and of the Psychiatric Researching Institute of Prague as well as that of the clinical and experimental research institutes.

Иоанна ХОРВАТ:

Опыт, приобретенный в пражском Институте медицинской информации

Между будапештским и пражским институтами медицинской информации действует двусторонний договор, согласно одному из пунктов которого ежегодно один работник едет в институт другой страны набираться опыта. Таким образом подошла очередь автора статьи, посещение которым пражские коллеги организовали, принимая во внимание, что их гость - руководитель библиотеки одного венгерского областного центра.

Так, автора познакомили с сетевым центром, с работой библиотек пражских НИИ психиатрии и клинической и экспериментальной медицины.

Сообщение предоставляет обильную информацию для тех венгерских коллег, которые в будущем познакомятся с чехословацкой сетью медицинских библиотек.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

K i t e k i n t é s

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

Néhány gondolat a szakkönyvtári munka értékeléséről

/Bogliolo, Domenico: La valutazione d'efficacia e le biblioteche speciali/= Bollettino d'Informazioni, 1983, 23, 1,5-19.pp./ c.cikke alapján.

Mit jelent az értékelés és miért végezzük?

Az olasz szakirodalomban szórványosan, az angolszászban sürün jelennek meg olyan cikkek, amelyek a munka hatékonyságával, mennyiségi és minőségi mutatóival foglalkoznak.

Bár Taylor /1911/ és Weber /1921/ óta a tőkés társadalom különös figyelmet szentelt a termelés és az igazgatás észszerüsitésének, intenziven még az Egyesült Államokban is csak a hatvanas évek kezdete óta foglalkoznak vele, 1961-ben vezették be a PPBS-t, a Planning-Programing-Budgeting System-et /1,2/. Az ismert könyvtárosok közül Ching-Chin Chen foglalkozott az eredményesség könyvtári vonatkozásaival "Zero-base Budgeting in library management. A manual for librarian" /Phoenix,1980, Oryx Press/ cimü müvében /3/. A könyvtárosok körében azóta egyre nő az az igény, hogy a célokat, az eljárásokat, sőt az eredményeket ne csupán ösztönösen, a beidegzett gondolkodást vagy hagyományt követve állapitsák meg, hanem a szervezéstudomány objektiv törvényszerüségeivel összhangban.

A könyvtár nyilvánvalóan más, mint a termelő üzem, nem is mindig könnyü a célkitüzéseinek előrelátható eredményeit felmérni. Nem mindig határozhatók meg a pénzforrások, olykor a munkafolyamatok vagy munkájuk "termékei" sem. Gazdasági elemzéssel néha csak üggyel-bajjal lehet a szolgáltatások értékét meghatározni és csak ritka esetben azt a hasznot, amit a szol-

gáltatás hoz. Ezen kivül a könyvtár - mentes lévés a "minimális befektetés, maximális eredmény" szigoruan gazdasági természetü logikájától, - a termelő üzemekhez képest kevésbé szenvedi meg a funkció és az irányitás hibáit, ezáltal egy ilyen struktura akár évekig vidáman fenntarthatja magát, mig kiderül, hogy eredeti céljának már nem felel meg.

A könyvtár céljainak meghatározásában alapvető szempont: miért jött létre, mi a feladata, mit kivánnak olvasói /felhasználói/. Vannak olyan könyvtárak, amelyeket nem funkciói, hanem "létformája" miatt "zárt"-nak kell tekintenünk/4./, ezekben ti. magának az állománynak a megőrzése a cél /vagy legalábbis a könyvtárosok ezt tekintik céljuknak/. Ilyenkor a munkafolyamatok automatikussá /nem automatizálttá!/ válnak, a funkció "haszon nélküli körforgása" biztositva van.

Ezzel a kaffkai könyvtárral szembehelyezhetjük azokat a "nyilt" könyvtárakat, amelyek konkrét döntésekhez szolgáltatnak információkat. Ezek egy részének nincs "visszacsatolása", nem tudják, vajon az általuk adott információknak mi volt az eredménye haszna, egyáltalán: a sorsa. Ez a fajta rendszer /könyvtár/ vak és süket. Nem néma ugyan, de mások számára érthetetlen nyelven szól, tulajdonképpen nem tudja, hogy kit, még kevésbé, hogy mit szolgál. Az ilyen könyvtár fokozatosan szem elől téveszti saját céljait és lassan hasonlóvá válik a "zárt könyvtárhoz".

Az első és a második modell között /amelyeket az érthetőség kedvéért abszurd módon eltulozva irtunk le/ vannak azok a könyvtárak, amelyekben a funkció szervezettsége olyan, hogy a spontán nyilt rendszer tervszerüen nyilttá, ugyanakkor a visszacsatolás révén "befejezetté", most már magasabb értelemben "zárt körü"-vé válik /5/.

Ez a zárt rendszer-modell eltérően az előbbitől, szabályozható, mert kimenetele /outputja/ van és ennek visszacsatolása /feedback/ lehetővé teszi a szolgáltatások értékelését a felhasználók által s ezáltal végre lehet hajtani azokat a módositásokat, amelyekre az olvasói tábornak igénye van:

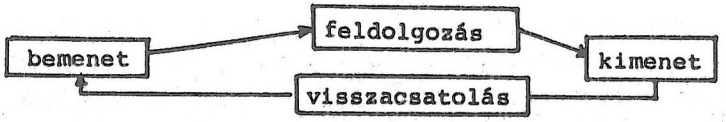

A termelő üzemnek a termék minőségéről a piac ad információt, a könyvtárnak az olvasó, ő végső soron a szolgáltatások hatékonyságának az elbirálója.

A könyvtár olvasóiról, felhasználóiról

már sokan sokféleképpen irtak. Alfredo Serrai "Guida alla biblioteconomia /A könyvtártan vezérfonala/ cimü, 1981-ben kiadott müvében azt irja, hogy tanulmányok és viták százai sem tudtak eddig teljes képet adni arról, mit is nevezünk a könyvtárhasználók szükségleteinek és igényeinek. Általában előre meghatározott könyvtártipusok olvasótipusait vizsgálják s hogy ezek a vizsgálatok nem vezetnek eredményre, annak nemcsak a vizsgálati technika fogyatékossága az oka, hanem az is, hogy egy bizonyos könyvtár használatával kapcsolatos tapasztalatokat extrapolálnak és ellenkezőleg is, a más könyvtár tapasztalatait előitéletesen használják fel már a hipotézis felállitásánál. /6/. "A priori" olvasó azonban nem létezik, nincs olvasó könyvtárhoz füződő kapcsolat nélkül. Ezért az is valószinü, hogy egyazon olvasóban különböző igények alakulnak ki nemcsak a különböző ismeretekkel, hanem a különböző könyvtárakkal szemben is /7/. Minden egyes könyvtártipusnál szükséges, hogy rendszeresen és folyamatosan tanulmányozzák az olvasó-könyvtár viszony minden, kevésbé fontosnak tünő vonatkozásait is. Az "időfaktor" sohasem kapcsolható ki /8/.

Mitől szakkönyvtár a könyvtár?

Azzá tehetik az olvasók és maga a gyüjtemény /az előbbi befolyásolja az utóbbit és forditva/, szakkönyvtárrá teszik a könyvtárat a szolgáltatások. A szakkönyvtár vizsgálható mind a három kritérium szempontjából. Ha arra vagyunk kiváncsiak, vajon a könyvtárban tárolt ismeretek megfelelnek-e a könyvtár céljának, feladatainak, akkor az állományt kell megvizsgálni. Ha a hangsuly a felhasználónak nyujtott szolgáltatá-

sokon van, főként a minőségben, akkor a könyvtár munkafolyamatait kell árnyaltabban vizsgálnunk, többek között azt, hogy a könyvtár mennyire van felszerelve technikai eszközökkel, milyen igényes a katalógusrendszere és a dokumentumszolgáltatás maga. Itt a teljesitmény értékeléséhez logikusan kapcsolódik a gazdasági hatékonyság értékelése is, azaz, mi a szolgáltatási rendszer önköltsége és mennyit ér az, ami az információk révén létrejött /9/.

Ha a könyvtárat igénybevevők szakmájából kiindulva vizsgáljuk a könyvtár szolgáltatási rendszerének hatékonyságát, ez könnyebben megállapitható, mint a nem-szakkönyvtár esetében. Ha a visszacsatolást megvalósitják, a kimenet aktiv bemenetté válik és lehetővé válik nemcsak a szolgáltatás előzményeinek, azaz a munkafolyamatoknak az értékelése, hanem lehetővé teszi a könyvtári rendszer társadalmi irányitását is, többek között azt, hogy a könyvtár vagy a könyvtári rendszer vezetőinek döntései egybeessenek a felhasználók igényeivel/10/. A "visszacsatolt" könyvtárak egyikében sem fordul elő pl. az, hogy a könyvtár használatát korlátoznák, a dokumentumokhoz való hozzáférést akadályoznák, az információk, a dokumentumok gyüjtését limitálnák.

Az olvasó szerepének a könyvtári rendszerbe való "integrációjából" az is következik, hogy nem tartható fenn az olvasóról elméletileg előregyártott kép, elvonatkoztatva a konkrét könyvtáraktól.

A szakkönyvtár olvasóinak elképzelései, igényei, szükségletei viszonylag könnyen megismerhetők s nemcsak egyes esetekben és részlegesen, hanem folyamatosan és kimerítő módon. A szakkönyvtári olvasó "kontrollálható", egyénithető egészen a személyes azonositásig, igy elvileg semmi akadálya nem lehet annak, hogy a szolgáltatások folyamatát és termékeit akár az egyes olvasók igényeihez és mércéjéhez igazitsák /11/.

Különleges esetet képviselnek azok a könyvtárak, amelyeknek fő célja az információk előállitása és eladása s amelyek legtöbbször valamely gyár, üzem vagy más fenntartó szerv létesitményei /13/. Az e könyvtárak által előállitott információnak van tényleges csereértéke, hiszen az információkat eladják,/külső felhasználás/ és használati értéke is, hiszen az információt a fenntartó intézmény felhasználja kutatásainak, termelési folyamatainak megvalósitásakor illetve döntéseiben /belső felhasználás/. A használati érték egy része számszerüen meghatározható, különösen akkor, ha a fenntartó intézmény eladható terméket gyárt. Forrester /12/ szerint egy-egy fenntartó intézmény elsődleges értékei a költségvetésben rendelkezésre álló pénz, a felszerelés, a létesitmények, a nyersanyag és az energia valamint a személyi állomány; másodlagos értékei az információk.

Az elsődleges értékeket mérni nem kell, hiszen adva vannak. Probléma viszont, hogyan lehet a másodlagos értéknek egy részét /azaz az információ használati értékét/ a szokásos közgazdasági módszerekkel mérni /13/.

Viszonylag könnyebb a mérés, ha a szempont az üzem fenntartó/ nyeresége. Nehezebb és szubjektivebb, de nem lehetetlen, ha olyan előnyökről van szó, amelyek nem közvetlenül gazdasági tárgyu tevékenység eredményei /időmegtakaritás, valamilyen probléma sikeres megoldása stb./.

Honyan történik az értékelés?

Amit ismerünk, azt mérjük. Amit nem ismerünk, azt értékeljük. Más szavakkal: a mérés célja a döntések hatásának a megismerése, mig az értékelés célja a választás, annak megállapitása, hogy milyen döntést kell hozni. Az értékelés ugy történik, hogy megmérjük az eredményt, és ezt összevetjük a vizsgált könyvtár minden egyes munkafolyamatának előre meghatározott és rögzitett értékével /14/.

Az értékelés kritériumai változók a vizsgálat kezdeményezőjének szempontjai és az intézmény cselekvési motivációi szerint. Ezek a motivációk az intézmény "célkitüzéseire" és "céljaira" oszthatók. Itt célkitüzésen az egész intézmény stratégiáját értjük, mig célokon a részfeladatokat, a taktikákat, amelyek a célkitüzésének alá vannak rendelve. A célkitüzések csak leirhatók, a célok mennyiségileg mérhetők.

A célokat gazdasági rendeltetésü /üzemi,ipari/ könyvtár esetében könnyebb meghatározni, mint a közmüvelődési vagy más nem-gazdasági rendeltetésü könyvtár esetében. Szükség van egy ideális kép kidolgozására, amely megjelöli a vizsgálati terv egyes változóit és pontositja ezek összefüggéseit a célokkal. Változónak nevezzük a vizsgálat tárgyának olyan jellegzetességeit, amelyek különböző mértékük lehetnek.

Mivel itt a méréseket elkezdjük, tisztázni kell, milyen mérési eredmények várhatók el, azaz pontosan tudnunk kell, milyen mennyiségi adatok felelnek meg a szolgáltatások jó minőségének. Ha az eredmények nem jók, el kell fogadnunk, hogy a könyvtár a céljait nem érte el és tanácsos azokat felülvizsgálni olyan szempontból is, vajon reálisak voltak-e a könyvtár meglévő adottságai mellett.

A vizsgálat során szigoru módszerességre van szükség. Orr /15/ szerint nemcsak az fontos, hogy biztositani kell az adatok reprodukálhatóságát, hanem az is, hogy bizonyosak lehessünk abban: ezek az adatok egyetemesen alkalmazhatók, hogy a vizsgálati módszer megfeleljen bármely könyvtának, függetlenül annak helyétől, méretétől, előtörténetétől, belső munkafolyamataitól. Fontos az is, hogy a módszer legyen könnyen alkalmazható és hogy az eredmények legyenek összehasonlithatók.

A könyvtári gyakorlatban makro- és mikroértékelés ismeretes.

King és Bryant /16/ szerint a makroértékelés leiró módszer, bemutatja az egész könyvtári rendszer hatékonyságát, anélkül, hogy megmutatná, mely tényezők játszanak szerepet a hatékonyság elérésében. Igy ez a módszer nem is képes

változtatásokat sugallani a rendszer megjavitására. A mikroértékelés viszont diagnosztikus, oknyomozó eszköz, amely elemzően vizsgálja a rendszer hatékonyságát, az ahhoz vezető egyes tényezőket, esetenként operativ utmutatást is ad a szinvonal emeléséhez.

A makroértékelésre példa lehet annak az időnek a mérése, amelyet az olvasók a dokumentumokkal eltöltenek. Homburg /17/ szerint a használat volumene a könyvtár minőségét meghatározó tényező, szerinte a "többet használt könyvtár = hatékonyabb könyvtár". Nyilvánvaló, hogy ez a meghatározás a bizonyitandóval bizonyit és emellett semmit sem mond a hatékonysági szint okairól, még kevésbé ad utmutatást a magasabb szint eléréséhez.

A mikroértékelés viszont elemzi az egyes szolgáltatások három alapvető összetevőjét: a minőséget, az időt és a ráforditást /18/.

Az értékelő módszerek közül a könyvtárakban a rendszerelemzést, az operáció-kutatást, a hatékonysági mutató-vizsgálatokat, a költség-hatékonyság és a költség-haszon elemzéseket alkalmazzák.

A könyvtári rendszerelemzés, eltérően a klasszikus mechanikus irányzattól, egyenként vizsgálja a rendszer komponenseit, számba veszi jellegzetességeiket, tanulmányozza interakcióikat és megfigyeli kölcsönhatásukat a külvilággal.

A könyvtárak első rendszerelemzései az olvasó által észlelhető inputot és outputot vizsgálták, a közbeeső munkafolyamatok "fekete dobozként" rejtve maradtak.

A rendszerelemzések bevezetése előtt pedig a vizsgálatok nagyobb része csak az inputot elemezte. A rendszer javitására tett javaslatok igy csak inputra vonatkozhattak és feltételezték is, hogy ha az input jó, akkor az output is csak jó lehet és a szolgáltatás javitását ilyenkor csakis a bővitésben határozták meg, több személyt, nagyobb költségeket javasoltak. Valójában az input csak lehetőséget ad e célkitüzés eléréséhez és feltétlenül szükség van az információvá-alakitás belső folyamatainak értékelésére is, különösen olyan időszakokban /amilyen a mai is/, amikor az anyagi

lehetőségek egyáltalán nem korlátlanok /19/.

Bizonyos például, hogy a technikai szolgáltatásokat nem lehet közvetlenül a használó szemszögéből értékelni, hanem csakis a belső hatékonyság alapján /idő- és pénzráforditás/ és a szolgáltatás által elért hosszutávu haszon alapján. A szolgáltatási folyamat minden egyes láncszemét külön-külön is, majd összefüggéseiben is vizsgálni kell /20/.

Ilyen vizsgálati program tudományos végrehajtása nem mindig lehetséges és nem is mentes a kockázattól. Ezért feltétlenül szükséges, hogy a valóságot tapasztalataink révén is leegyszerüsitsük, absztraháljuk, mintegy modellé változtassuk, amelybe váltakozva beillesztjük a vizsgált kérdés egyes alkotóelemeit. Ez a módszer már szinte átmenet az operációkutatáshoz, a könyvtárak tudományos irányitásában régóta használt módszerhez. Az operációkutatás matematikai módszereket alkalmaz /egyszerü transzport, fluxus-kódelmélet stb./, amelyek akadémikus diszciplinaként alakultak ki, eleinte tisztes távolban a gyakorlattól, szemben a rendszerelemzéssel, amely szorosan kapcsolódik a tapasztalathoz. Ennek ellenére az operációkutatást már eddig is haszonnal tudták alkalmazni a döntési folyamatokban, ahol nem annyira egy-egy rendszer hatékonyságát vizsgálják, hanem inkább a vezetés részéről megkövetelt munka eredményességét. A döntési folyamatokban szükség van arra, hogy egy-egy funkciót maximáljunk vagy minimáljunk, mérhető célokból kiindulva és jól megfogalmazott alternatívák közül válogatva. Alkalmazásának speciális területe a könyvtárügyben a kódelmélet /21/, bonyolultabb esetekben számitógépes szimulációval együtt /22/. Bookstein és Kocher szerint /23/ a bibliometria is felfogható az operációkutatás egyik ágának.

Az Alan Pritchard által bibliometriának nevezett tulajdonképpeni "statisztikai bibliográfia" a fluxuselméletből származik és különféle területeken alkalmazzák, az információs hálóktól kezdve /24/ a tárolási modellekig /25/.

Alkalmazásának klasszikus területe azonban továbbra is a folyóiratok értékének megállapitása mennyiségi kritériumok szerint és más szempontokkal együtt / mint pl. a költség, a

példányszám és a hozzáférhetőség vizsgálata/. Olyankor kerül rá sor, amikor a könyvtár szelektálni kénytelen a beszerzendő dokumentumok között költségvetési,elhelyezési és egyéb korlátok miatt. Közismerten alkalmazzák bibliometriai módszerként a Lotka-féle /26/ és a Bradford-féle /27/ szóródási törvényt. Ha a Bradford féle törvény szerint a folyóiratokat felsorakoztatjuk a "csökkenő produktivitás" sorrendjében és az igy nyert névsort olyan részekre osztjuk, hogy az egy bizonyos témáju cikkek száma azonos legyen, ez a felosztás ésszerüsitheti egy könyvtár folyóiratrészlegének a munkáját, mert megkönnyiti:

- annak meghatározását, hogy egy-egy témakörben mely folyóiratok a "legproduktivabbak",
- annak megállapitását, hogy hány folyóirat szükséges egy-egy témakör "átfogásához",
- annak felmérését, hogy mennyiben felelnek meg előfizetés helyett más szolgáltatások /pl. fotokópiák, mikrokártyák stb./
- annak felmérését, mennyiben teljes egy-egy bibliográfia vagy hivatkozás-gyüjtemény.

A közgazdasági elemzésektől kölcsönzött módszerek

Egy rendszert akkor nevezünk hatásosnak, ha - mint már emlitettük -, eredményei egybeesnek a célokkal. Egy-egy könyvtár esetében a hasznosság /effectiveness, performance/ mutatóiból megállapitható, hogy a szolgáltatások kielégitik-e az olvasókat /28/. Az előbb emlitettek a könyvtárhasználók érdekeit fejezik ki, azoknak az érdekeit, akiktől a könyvtár függ vagy akik fenntartják. Ezt kiegésziti a hatékonyság /efficiency/, ami azt jelenti, hogy a könyvtárhasználó igényeinek eleget teszünk, de a lehető legkisebb költségráforditás mellett, azaz a költség-hasznosság mérésére is sort keritünk /29/. De ez sem elég. Uj létesitmény tervezésekor fel kell tudnunk mérni, vajon vállalkozásunk várható költségeit igazolják-e a társadalom részére származó előnyök. A költség-haszon elemzéssel a gazdaságosságot mérik fel

/ex ante előre/ a közgazdaság nem-piaci részében.
A könyvtárak esetén azonban a költség-haszon elemzést inkább retrospektiv vizsgálatokban /ex post/ alkalmazzák, arra keresve a választ, vajon a befektetés megérte-e, vagyis milyen a rendszer értéke. Ezeknek az adatoknak a birtokában a vezetés szükség esetén a rendelkezésére álló eszközöket más, produktivabb módon is felhasználhatja.

A költség-hatásosság és a költség-haszon elemzéseket gyakran összetévesztik. Mig a költség-hatásosság elemzés lehetővé teszi a választást hasonló hatásosságu, de különböző költségü lehetőségek között, addig a költség-haszon elemzés segitségével egy-egy konkrét terv teljesitése értékelhető.

A haszon mértéke egy létező szolgáltatás költségének és egy más, behelyettesithető szolgáltatás becsült költségének különbségéből áll /30/. Az ilyen elemzéseknél alapvető probléma egyrészt a költség és a haszon meghatározása, másrészt az alternativ megoldások keresése azok várható költsége és haszna alapján.

A költség-haszon elemzés ötfázisu:

- az eredmények meghatározása, részben a meglévőké, részben a hosszabb-rövidebb távon várhatóké,
- a teljesitmény mennyiségi értékelés,
- a megállapitott és a becsült költség kifejezése pénzben. Ezeknek az összegeknek a segitségével kell megállapitani, hogy a társadalom vagy annak egy része, mennyire lenne képes egy bizonyos szolgáltatást megfizetni /árnyék-árak/,
- az eredmények olyan csoportositása, hogy a költség-haszon viszonyok egyetlen adattal kifejezhetők legyenek. Itt kell megjegyezni, hogy vannak össze nem mérhető /un. inkommenzurábilis/ eredmények, amelyek fizikailag mérhetők, de pénzben nem kifejezhetők,
- végül maga a számitás. Ha a költség-haszon hányados nagyobb 1-nél /vagyis a haszon meghaladja a költséget/, a vállalkozás terve a megvalósitás fázisába lépett.

Ref.: Benda Mária

Irodalom:

1. Don Vito,P.A.: The essential of a planning-programing--budgeting system.Santa Monica /California/, 1969, Rand Corp.

2. Bromberg, Erik: Simplified PPBS for the librarian. Dallas, 1971, ALA.

3. Chen, Ching Chin: Zero-base Budgeting in library management. A manual for librarian. Phoenix, 1980, Oryx Press.

4. Taylor, Robert S.: Reminiscing about the future: professional education and the information environment. Library Journal, 1979, 104, 1871-1875.

5-6. Olson, Edwin E.: User population characteristics related to library utilization. In: Quantitative methods in librarianship: standards, research, management. Ed. Braden Hoadley, Irene., Clark Alice S. Westport, 1972. Greenwood Press.

7. Zweizig, Douglas - Dervin, Brenda: Public library use, users, uses: advance in knowledge of the characteristics and needs of the adult clientele of american public libraries. In.: Advances in librarianship. Vol. 7. Ed. M. Voigt, M. Harris. New York, 1977. Academic Press.

8. McMurdo, George: Psychology and librarianship. An appraisal of the potential of experimental psychology in the study of librarian-client behaviour. Aslib Proceedings, 1980, 32, 7-8. 319-37.

9. Piantoni, Mario: La documentazione come "prodotto commerciale". Analisi del processo documentario dalla produzione all'utilizzo.Bollettino d'informazioni AIB., 1981, 21, 4, 177-190.

10. Miller, Edward P.: User-oriented planning. Special Libraries, 1973, nov. 479-82.

11. Foskett, D.J.: General system theory and the organization of libraries. In: Studies in library management. Ed.G. Holroyd. 1974.

12. Forrester, J.W.: Industrial dynamics. Cambridge, 1961. MIT Press.

13. Maggiolini, Piercarlo: Costi e benefici di un sistema informativo. Milano, 1981, Etas.

14. Ottersen, Signe: A bibliography on standards for evaluating libraries. College and Research Libraries, 1971, márc. 127-44.

15. Orr, Richard H. at al: Development of methodologic tools for planning and managing library services. Bulletin of the Medical Library Association, 1968, 56, 235-67;380-403.

16. King, D.W. - Bryant, E.C.: The evaluation of information services and products. Washington, 1971. Infomation Resources Press.

17. Hamburg, Morris et al.: Library planning and decision-making systems. Cambridge, Massachusetts, 1974. MIT Press.

18. Scriven, Michael: The methodology of evaluation. Lafayette, Ind. 1966. Social Science Education Consortium.

19. Krikelas, James: Library statistics and the measurement of library services. ALA Bulletin, 1966. máj. 494-99.

20. Aspects of public library management. London, 1973. HMSO. What, why and how: MbO /Management by Objectives/ in the library service. Kingston upon Hull. 1973. City Libraries.

21. Brookstein, Abraham: Congestion at card and book catalogs. A queueing-theory approach. Library Quarterly, 1972,42, 316-28.

22. Buckland, N.K. et al.: Systems analysis of a university library: final report of a research project. Lancaster, 1970, University Library.

23. Bookstein, Abraham: Operations research in libraries. In: Advances in Librarianship. Vol. 9.1979. Academic Press. 143-84.

24. Korfhage, R.R. - Bath, U.N. - Nance, R.E.: Graph models for library information networks. Library Quarterly, 1972, 42, 31-42.

25. Leimkuhler, F.F. - Cox, J.G.: Compact book storage in libraries. Operations Research, 1964, 12,419-27.

26. Lotka, A.J.: The frequency distribution of scientific productivity. Journal of the Washington Academy of Science, 1926, 16, 317-23.

27. The psycho-biology of language. Boston, 1935. Houghton.

28. Cronin, Blaise: Taking the measure of service. Aslib Proceedings, 1982, 34,6-7. 273-94.

29. Sutherland, William H.: A primer of cost-effectiveness. McLean, Va, 1967, Research Analysis Corp.

30. Wills, Gordon - Oldman, Christine: an Examination of cost, benefit approaches to the evaluation of library and information services. In: Evaluation and scientific management of libraries and information centres. Ed. F.W. Lancaster - C.W. Cleverdon. Leyden, 1977. Noordhoff.

31. Druschel, Joselyn: Cost analysis of an automated and manual cataloging and book processing system. Journal of library automation, 1981, 14,1, 24-29.

32. Needham, Cristopher D.: Elementi essenziali in un corso di studio. Bollettino d'informazioni AIB. 1980,20, 4, 227-43.

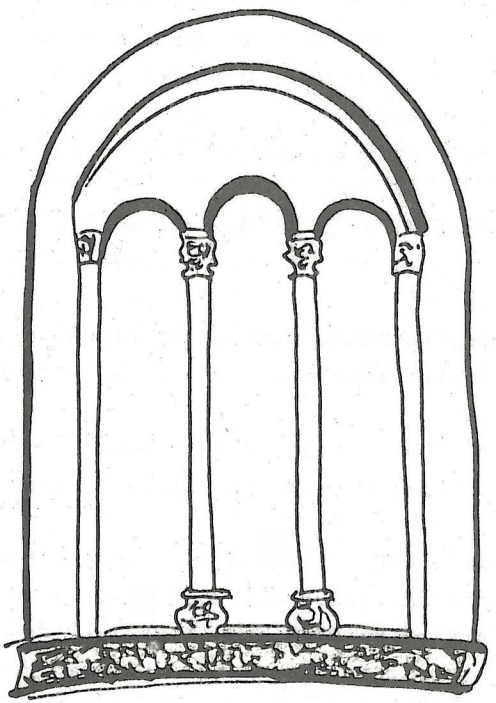

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

K ö n y v i s m e r t e t é s

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

Nephrologia: a legujabb irodalom annotált bibliográfiája.
Folyóiratcikkek és egyéb közlemények ismertetése.
Az Orvosi Ismeretek VI. Önképzési Programja,
Az Amerikai Belgyógyász Társaság Nefrológiai Bizottsága

Annals of Internal Medicine, 1983. 98. 4. 563-568.

A bibliográfia folyóirat-cikkekből és egyéb szakirodalmi forrásokból kiválogatott 100 tétele a belgyógyászat elméleti és gyakorlati fejlődését követi 1978 eleje óta a nefrológia terén. Az összeállitás az előbbiekben ismertetett módon történt. Fejezetei:
A vesemüködés klinikai értékelése. Diuretikumok. A vizháztartás zavarai. A kation-anion egyensuly zavarai. Családi és fejlődési eredetü vese-rendellenességek. Terhesség és a vese. Fehérje-vizelés. Primaer glomerulopathiák. Rendszer-betegségek és a vese. Hugyuti fertőzés. Tubulo-interstitialis nephritis. A vese magas vérnyomás-betegségben. Urolithiasis. Gyógyszer-szedéssel kapcsolatos nephropathiák. Akut veseelégtelenség. Krónikus veseelégtelenség. Krónikus dializis. Veseátültetés.

Cardiovasculáris betegségek: a legujabb irodalom annotált bibliográfiája.
Folyóirat-cikkek és egyéb közlemények ismertetése.
Orvosi Ismeretek VI. Önképzési Programja.
Az Amerikai Belgyógyász Társaság Cardiovasculáris Betegségek Bizottsága

Annals of Internal Medicine, 1983. 98. 5. 679-685.

A bibliográfia 114 tételből áll. A belgyógyászat elméleti és gyakorlati fejlődését követi 1978 eleje óta a cardiovasculáris betegségek terén. Az összeállitás az előbbiekben ismertetett módon történt. Fejezetei: Noninvasiv vizsgálatok. Krónikus koszoruér betegségek. Akut myocardialis infarctus. Szív-billentyü betegségek. Fertőzésből eredő endocarditis. Cardiomyopathia. Pericardiális megbetegedések. Congenitális szivbetegség. Tüdő eredetü szivbetegségek. A perifériás érrendszer betegségei. Magas vérnyomással kapcsolatos szivbetegség. Szivbetegségben szenvedő betegek szivtől független mütétei. Elektrofiziológia. Klinikai farmakológia.

Tüdőbetegségek: a legujabb irodalom annotált bibliográfiája.
Folyóirat-cikkek és egyéb közlemények ismertetése.
Az Orvosi Ismeretek VI. Önképzési Programja.
Az Amerikai Belgyógyász Társaság Tüdőbetegségek Bizottsága

Annals of Internal Medicine, 1983. 98. 6. 1o33-1o38.

A bibliográfia 1O1 tételből áll. A belgyógyászat elméleti és gyakorlati fejlődését követi 1978 eleje óta a tüdőbetegségek terén. Az összeállitás az előbbiekben ismertetett módon történt. Fejezetei: A tüdő müködésének klinikai értékelése. Diagnosztikai eljárások. A tüdő immunológiája. Krónikus obstruktiv tüdőbetegség. Asztma. Felső légutak fertőző betegségei. Foglalkozási tüdőbetegségek. Tüdő-érbetegségek. Légzési elégtelenség. Genetikai defektusok. Tüdő daganatok.

Belgyógyászati megbetegedések és terhesség: a legujabb irodalom annotált bibliográfiája.
Összeállitotta: Elliot, Diane L., Tolle, Susan V., O'Grady, Patrick J. és Veille, Jean-Claude.
Annals of Internal Medicine, 1983. 99. 1. 131-137.

A szerzők beszámolnak arról, hogy a veszélyeztetett terhesek ellenőrzése és a szülés utáni gondozásuk lehetővé tette a belgyógyászati betegségben szenvedő terhesek számára terhességük sikeres kihordását. Ez az előrehaladás viszont nagyon megnövelte fenti tárgykör irodalmát. A bibliográfiában felsorolt közleményeket és könyveket belgyógyászoknak ajánlják utmutatóul, terhes betegeik gyógykezelésénél. Az összeállitás az Index Medicus és a Medlars segitségével történt, és csak az angol nyelvü közleményekre szoritkozik, amelyeket három főbb szempont szerint csoportositottak: általános belgyógyászattal vagy a belgyógyászat részterületeivel foglalkozó folyóiratokban megjelent cikkek; szülészeti-nőgyógyászati folyóiratokban megjelent, a fenti szempontból érdekes cikkek; a kutatás legujabb eredményeit ismertető cikkek, amelyeknek gyakorlati szempontból jelentősége lehet.

Az ismertetett közlemények gyakori belgyógyászati megbetegedésekkel együtt előforduló terhességgel foglalkoznak, a ritka betegségeket kihagyták összeállitásukból. Az utóbbi 5 év irodalmát tekintik át. A bibliográfiát belgyógyászok számára állitották össze, de hangsulyozzák, hogy a veszélyeztetett terhességek sikeres befejezéséhez fontos az együttmükődés a belgyógyász, a szülész és a gyermekgyógyász között.

A bibliográfia 99 tételből áll, a cimleiráson kivül néhány soros ismertetést is ad a közleményekről. Különlenyomat kérhető alábbi cimen: Diane L. Elliot, M.D.: Oregon Health Sciences University, 3181 S.W. Sam Jackson Park Road; Portland, OR 97201. Fejezetei: Összefoglaló müvek. Gyógyszeres terápia és gyógyszer-abuzus. Cardiovasculáris betegségek. Thrombophlebitis és anticoagulatio. Magas vérnyomás. Vesebetegségek. Cukorbetegség. Pajzsmirigy-betegségek. Különböző endokrin betegségek. Gastrointestinális betegségek. Májbetegségek. Hematológiai és onkológiai betegségek. Fertőző betegségek. Tüdőbetegségek. Reumatológiai betegségek. Idegbetegségek. Elmebetegségek. Vegyes közlemények.

Szőnyi Lászlóné

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

K ö z l e m é n y e k - H i r e k

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

Bucsu Hajdu István könyvtárostól a SZOTE Központi Könyvtár igazgatóhelyettesétől.

A közszolgálatot ellátó önzetlen könyvtárosok sorából ismét kidőlt egy pillér.
Hajdu István 1984. augusztus 11.-én szombaton 56 éves korában, tragikus hirtelenséggel, váratlanul elhunyt. Élhetett volna még, nem kellett volna eltávoznia ilyen megrendítő körülmények között.
Most akaratlanul is magunkra gondolunk s a napi nyüzsgő tevékenység közepette riadtan megállunk. Mi is igy fogjuk végezni, az elkerülhetetlent nem lehet megváltoztatni. A régi latinok bölcsessége rideg valósággá válik. Memento mori!
A döbbenet üres csendje vesz körül mindannyiunkat s akaratlanul számot vetünk életünk összes eseményével. Mit tettünk, mit nem végeztünk el, pedig lett volna rá időnk, bőven alkalmunk!
Ilyen gondolatokkal állok itt porig lesujtva Hajdu István tudományos munkatárs, a Szegedi Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára igazgatóhelyettesének ravatala előtt.
Bucsuzni kényszerülünk mind a Központi Könyvtár dolgozói, mind a Könyvtár vezetése, a barátok és a könyvtár olvasóközönsége nevében.

Hajdu István sokgyermekes földmüves családban született Csongrádon 1928. junius 23.-án. A tudás, az ismeretek megszerzésének lehetősége sokáig elzárt volt számára, csak a felszabadulást követően végezhette el középiskoláit mint népi kollégista. Érettségi után 1952-1955-ig az Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskolát végezte el, ahol felsőfoku könyvtárosi oklevelet szerzett.

Ismereteinek gyarapitása mellett igen hamar részt vállalt a népnevelő, az oktató és a könyvtárosi munkában. 1951-1952-ben a Szegedi Népmüvelési Iskolában szemináriumvezető; 1952-től 1953-ig a Hódmezővásárhelyi Müvelődési Otthon vezetője. 1953-tól 1957-ig a Szegedi Járási Könyvtárban könyvtáros, rövid ideig a Hódmezővásárhelyi Megyei Könyvtár munkatársa. 1957. julius 1-én kinevezték a Szegedi Járási Könyvtár vezetőjének, ahol 1961. május 15-ig müködött.
1961 május 16-tól az egészségügy területén munkálkodik, 197o-ig a Szegedi Orvostudományi Egyetem Gyógyszerésztudományi Karának könyvtárosa. 197o-től az Egyetem Központi Könyvtárában tudományos munkatárs, könyvtári csoportvezető, az igazgató helyettese. Az ifjusági mozgalomba a felszabadulás után azonnal bekapcsolódott, a MADISZ, NISZ, EPOSZ, DISZ szervezetek tagja, vezetőségi tag, majd titkári funkcióval. Az ifjusági szervezetekben végzett munka alapján 195o-től az MSZMP tajelöltje, majd 1952-től a Párt tagja lett. Az ötvenes években több alkalommal népmüvelő, káderképző tanfolyamokat és szakositott pártiskolát végezett el. Az MSZMP alapszervezetekben mint propagandista végzett pártmunkát, a Szegedi Járási Pártbizottságnak évekig aktivistája volt, több éven át a Gyógyszerésztudományi Karon az alapszervezet vezetőségi tagja volt. Mozgalmi és politikai tevékenységéért több alkalommal elismerést és dicsérő oklevelet kapott.
1957 márciusa óta a Munkásőrség tagja volt, lo évi aktiv szolgálat után egészségi állapota miatt tartalékállományba került. Munkásőri munkájának elismeréséül 1959-ben megyei-, 1973-ban országos parancsnoki dicséretet kapott. 1967-ben elnyerte a Szolgálati Érdemérmet és a Munkásőr Emlékérmet.
Hajdu István több mint 3o éves könyvtárosi és mozgalmi tevékenysége során széleskörü elméleti és gyakorlati tapasztalatokat szerzett. Képzettségét főleg a gyakorlati könyvtárosi feladatok megoldásának területén hasznositotta. Tapasztalatait készségesen és örömmel adta át a könyvtáros utánpótlás fejlődése érdekében. A könyvtárosokat képviselő Magyar Könyvtárosok Egyesületének 1977 óta tagja, a megyei szervezetnek vezetőségi tagja volt. Munkavégzésében az alaposság, a gondosság és a felelősségérzet

volt a jellemző. Szakmai munkájának elismeréseként 1969-ben művelődésügyi miniszteri-, 1967-ben rektori-, 1975-ben egészségügyi miniszteri dicséretben részesült. 1976-ban a törzsgárda jelvény ezüst, 1981-ben az arany fokozatát kapta. 1981-ben Kiváló Munkáért kitüntetésben részesült. Életpályája nem volt csillogó. Kristálytiszta, becsületes emberi magatartásával, lenyügöző szorgalmával, lelkiismeretességével vált kiváló orvosi szakkönyvtárossá.
Könyvtárosi munkáját hivatásnak tekintette, feladatait mindenkor céltudatosan, a közügy iránt érzett lelkesedésével végezte. A hétköznapok gyakran egyhangu munkáját pontosan ellátók táborába tartozott, akinek az elvégzett munka örömet, belső kiegyensulyozottságot jelentett. Halkszavu, mindig segitőkész munkatárs volt, akik megismerték, becsülték és szerették.
Egészségével nem törődve mindig óriási munkát vállalt. A hivalkodás, a törtetés, a tisztességtelen előnyszerzés számára ismeretlen fogalmak voltak. Meggyőződéssel hitt a becsületesen elvégzett munkában, a humánus emberi magatartásban, a közösség érdekében tett munkálkodás szükségességében. Elveinek megfelelően a magának kijelölt uton szerényen, de mindig tudatosan haladt.
Az utóbbi időben gyakran gyengélkedett. Sápadt arcát látva- mi, akik együtt dolgoztunk vele -, nem gondoltunk arra, hogy munkás életének rozsdája milyen sulyosan rágja egészségét. Aggódásunkat a tőle megszokott módon elháritotta, pihenni csak később szeretett volna. Előbb - és ez mindig igy volt - az elvégzendőket, a kötelesség diktálta ügyeit kivánta elintézni.
Eltávozása fájdalmasan sorsszerü. Hosszu, tekervényes ut vezette az egészségügy területére. Több mint két évtizedes munkavégzés után az SZTK épületénél ragadta el a kegyetlen halál, ott, ahol oly sok ember egészségét helyreállitják.

Contra vim mortis non est medicamen in hortis!
Az egyetem könyvtárügyéért kitartó szogalommal munkálkodó Hajdu István szakmai terveit, szándékait ismerjük, azokat igyekezni fogunk megvalósitani. Akik ismertük és szerettük, soha nem fogjuk elfelejteni.

Hiven és kegyelettel, az utolsó tisztességadás jelképeként a munkatársak és barátok nevében fejemet mélyen meghajtom szeretve tisztelt kollégánk ravatala előtt.

Kedves Pista, nyugodjál békében!

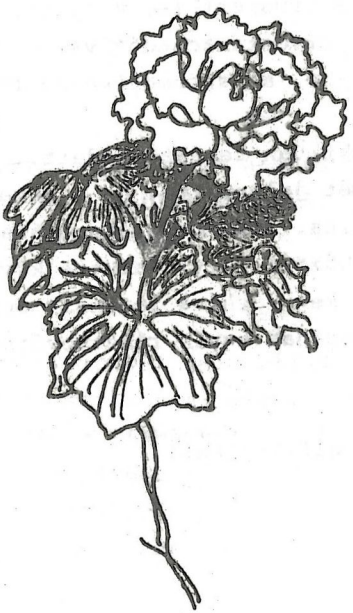

Gyászbeszéd. Elmondta: dr. Zallár Andor könyvtárigazgató
1984. augusztus 21.-én a Belvárosi temetőben.

Hálózatunknak ismét gyásza van. Elvesztettük nyugdijas kollégánőnket,

MÁTYUS Lászlóné Mazur Irént /sz.1924/,

aki hosszu évekig volt a Nógrád megyei Madzsar József kórház orvosi könyvtárának vezetője.

Irén 1942-ben, 16 éves korában került Salgótarjánba az akkori Bányakórházba, ahol képzett röntgenasszisztensként dolgozott. 1945-ben részt vett a kórház ujjáépitésében. 18 évig müködött röntgenasszisztensként, később vezető beosztásban, ahol több fiatal asszisztens kinevelésében tevékeny részt vállalt. Sugárártalom miatt szakmát kellett változtatnia, de az egészségügyben maradt, az orvosi könyvtárba került, szakképesitést szerzett, majd az alközpont vezetője lett.

Lelkesen dolgozott könyvtárosként is, könyvtárrá fejlesztette a régebbi könyvgyüjteményt, orvostanácsadójával együttmüködve sokféle szolgáltatást vezetett be, szisztematikusan fejlesztve és feltárva az állományt.

1945 óra a pártban is aktivan tevékenykedett.

A munka életének értelmét jelentette, ha a betegség le nem veri a lábáról, ma is dolgozna. Ingadozó vérnyomása nem engedte, hogy nyugdiját élvezze. Többszöri szivinfarktus következtében 1984. szeptember 17-én halt meg kórháza intenziv osztályán.

Irénben hálózatunk hőskorának egyik résztvevőjét veszitettük el.

Nem tudjuk, nem akarjuk elfelejteni!

ORVOSTUDOMÁNYI EGYETEM KÖNYVTÁRA PÉCS

A Fejér megyei Kórház orvosi könyvtárát 1984. szeptember 1-től Dr. Kránitz Györgyné vette át. Előzetesen Székesfehérvárott a Megyei Könyvtárban dolgozott, ahol megkapta a Szocialista Kulturáért érdemérmet.

Nekünk Kránitz Györgyné régi kollégánk, mert Székesfehérvárra helyezése előtt a Berettyóujfaluban működő kórház orvosi könyvtárosa volt, s a könyvtárosképző szaktanfolyamot az OIK-ban végezte még 1972-ben. Borsy Márta Pécsett, dr. Kiss Gyuláné Esztergomban, dr. Romhányi Istvánné /akkoriban Szegeden, most Budapesten/, Horváth Lászlóné /akkoriban Strobl Andrea Győrött, most Budapesten/, Keserüné Szabó Marianne Budapesten biztosan emlékeznek évfolyamtársukra.

Örülünk, hogy ujra hálózatunkban dolgozik.

a Hálózati és Módszertani
Osztály

xxx

A Szabolcs-Szatmár megyei Jósa András Kórház telefonszáma megváltozott. A kórház és a Gerlei Könyvtár /Novák Zoltánné/ a következő számon hivható: 42-12-222.

xxx

Teleki Lajosné a budapesti Heim Pál Kórház orvosi könyvtárának vezetője egészségügyi miniszteri dicséretben részesült.

Dr. Makay Lászlóné, a Kiskunhalasi Városi Kórház orvosi könyvtárosa kiváló munkáért kitüntető jelvényt kapott.

Dr. Iványi János osztályvezető főorvos, a gyulai megyei kórház orvosi könyvtárának orvostanácsadója kiváló munkáért kitüntető jelvényt kapott.

A hálózat nevében mindnyájuknak gratulálunk.

xxx

A nyiregyházi tájértekezletről 1985. évi 1. számának adunk részletes ismertetőt. Az előadásokat - ahogy szoktuk -, teljes terjedelmükben közölni fogjuk.

Ára: 50.-Ft.

ORVOSTUDOMÁNYI EGYETEM
KÖNYVTÁRA
PÉCS